

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
miljøvern avdelingen

**KONSEKVENSER FOR REINDRIFT/SAMISK
NÆRING VED OPPRETTELSE AV NYE
NASJONALPARKER M.V.**

Verdal-Snåsa-Lierne og Hartkjølen i Nord-Trøndelag

Utarbeidet av Hans Prestbakmo
Moen, juni 1998

R A P P O R T
5 - 1998

STEINKJER, SEPTEMBER 1998
ISSN 0800 - 3432

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
miljøvernavdelingen

R A P P O R T

5 - 1998

TITTEL Konsekvenser for reindrift/samisk næring ved opprettelse av nye nasjonalparker m.v. Verdal-Snåsa-Lierne og Hartkjølen i Nord-Trøndelag.	DATO: September 1998
FORFATTER Hans Prestbakmo	ANT. SIDER: 44
AVDELING/ENHET Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen	
EKSTRAKT: Etter krav fra ulike hold i forbindelse med melding om igangsetting av planarbeid for Verdal-Snåsa-Lierne/Hartkjølen nasjonalpark m.v. i Nord-Trøndelag, foreslo Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Direktoratet for Naturforvaltning at det gjennomføres konsekvensutredning for reindrift/samisk næring. Miljøverndepartementet godkjente dette ved brev av 22. september 1997. Fylkesmannens miljøvernavdeling engasjerte, i samråd med reindriftsnæringen, sivilagronom Hans Prestbakmo for å gjennomføre vedtatt konsekvensutredning. Tre norske reinbeitedistrikt; Skæhkere, Låarte og Østre Namdal, samt den svenske samebyen Jiingevaere, blir berørt av de aktuelle planene.	

STIKKORD

konsekvensutredning reindrift samisk næring nasjonalpark Nord-Trøndelag

Innhold

INNHold	3
1. INNLEDNING	5
2. SAMMENDRAG	5
3. KORT BESKRIVELSE AV OMRÅDENE	7
3.1. VERDAL, SNÅSA OG LIERNE NASJONALPARK.....	7
3.2. HARTKJØLEN NASJONALPARK.....	7
4. REINDRIFTAS UTVIKLING I OMRÅDET/KORT HISTORISK OVERSIKT OVER SAMISK BRUK AV LANDET	8
5. OMRÅDEVERN OG REINDRIFT	9
6. REINDRIFT OG INNGREP/AKTIVITETER	10
7. REINDRIFTA I VERNEOMRÅDENE	12
7.1. VERDAL, SNÅSA OG LIERNE NASJONALPARK.....	12
7.1.1. <i>Reindriffta i berørte distrikt</i>	12
7.1.2. <i>Tidligere inngrep/aktiviteter i distriktene</i>	12
7.1.3. <i>Driftsforløp og beitebruk</i>	13
7.1.3.1. <i>Skæhkere</i>	13
7.1.3.2. <i>Låarte</i>	13
7.1.4. <i>Beitepress; rein, sau og andre husdyr</i>	14
7.2. HARTKJØLEN NASJONALPARK.....	14
7.2.1. <i>Reindriffta i området</i>	14
8. VERNEFORSLAGENE	15
8.1. VERDAL, SNÅSA OG LIERNE NASJONALPARK.....	15
8.2. HARTKJØLEN NASJONALPARK.....	15
9. VERNEFORSLAGENE OG KONSEKVENSER FOR REINDRIFT-SAMISK NÆRING OG NATUR (POSITIVE OG NEGATIVE)	15
9.1. AKTUELLE FORVALTNINGSREGIMER.....	15
9.1.1. <i>Driftsopplegget for berørte distrikt/grupper</i>	15
9.1.2. <i>Motorferdsel på vinterføre</i>	16
9.1.3. <i>Motorferdsel på bar mark</i>	16
9.1.4. <i>Bruk av helikopter/fly</i>	19
9.1.5. <i>Bruk av hest</i>	20
9.1.6. <i>Oppføring av nye anlegg; reingjerder</i>	21
9.1.7. <i>Lagerplasser</i>	23
9.1.8. <i>Oppføring av nye anlegg; reindrifftshytter, gammer o.l.</i>	23
9.1.9. <i>Sommerboplasser</i>	24
9.1.10. <i>Oppføring av nye anlegg; anlegg, reindrifftsveger, bruer o.l.</i>	25
9.1.11. <i>Vedlikehold/utvidelse/ombygging av eksisterende husvære</i>	26
9.1.12. <i>Vedlikehold/utvidelse/ombygging av reindrifftsanlegg, gjerder o.l. med næringsmessig funksjon</i>	26

9.1.13. Restaurering/gjenoppbygging av gamle gjerdeplasser, gammer o.l. uten næringsmessig funksjon.....	27
9.1.14. Uttak av material/ved til brensel i hytter, gammer o.l.	28
9.1.15. Uttak av material/virke til reparasjoner av lovlige innretninger (gjerder o.l).	29
9.1.16. Uttak av materiale/virke til nyoppføring av tillatte innretninger (hytter, lavoer, gammer, gjerder o.l).....	29
9.1.17. Uttak av material til handverk; rilkuler, bark, never, tæger o.l.....	30
9.1.18. Jakt/fangst/fiske.....	31
9.2. FORVALTNING AV REINDRIFTAS INTERESSER I VERNEOMRÅDENE.....	31
9.3. ANDRE TEMA.....	32
9.3.1. Svensk reindrift.....	32
9.3.2. Aktiviteter fra samfunnet utenfor reindriften.....	32
9.3.2.1. Markedsføring av verneområdene.....	32
9.3.2.2. Tilrettelegging for friluftsliv.....	32
9.3.2.3. Eksisterende hytter.....	33
9.3.2.4. Motorferdsel.....	33
9.3.2.5. Utleie av hytter/motorferdsel.....	35
9.3.2.6. Skogsdrift/skogsbilveger.....	35
9.3.2.7. Fjellgårdene.....	36
9.3.2.8. Annen beitebruk/motorferdsel.....	36
9.3.2.9. Jakt og fiske - Bruk av hund.....	36
9.3.2.10. Rovvilt.....	37
9.3.2.11. Gjerder.....	37
9.3.2.12. Reiseliv, bruk av hest og trekkhund.....	37
9.3.2.13. Kulturvern/skjødselstiltak.....	38
9.4. GRENSER FOR VERNEOMRÅDENE M.M.	38
9.5. LOKAL ELLER SENTRAL FORVALTNING?	39
10. HVA SKJER UTEN VERN?.....	40
AKTUELL LITTERATUR.....	41
VEDLEGG I RAPPORTEN	42
VEDLEGG SOM OPPBEVARES VED MILJØVERNAVDELINGEN.....	42

1. Innledning

Bakgrunnen for denne utredninga er krav om konsekvensutredning fra ulike hold i forbindelse med behandling av melding om igangsetting av planarbeidet for Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark fra Fylkesmannen i Nord - Trøndelag. På grunnlag av forslag fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Direktoratet for Naturforvaltning, godkjente Miljøverndepartementet ved brev av 22. september 1997 at det gjennomføres konsekvensutredning for reindrift-samisk næring, og skogbruk.

Denne utredninga tar for seg reindrift - samisk næring i berørte distrikt ved gjennomføring av planene om etablering av Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark og Hartkjølen nasjonalpark. Det sier seg sjøl at reindrift som er den dominerende samiske næringa i området, vil utgjøre det vesentlige av utredninga.

Rettighetsspørsmål og forholdet mellom Naturvernloven og samiske rettigheter ligger etter Miljøverndepartementets brev av 22. september 1997, utenfor ramma for utredninga.

Fra Fylkesmannen i Nord- Trøndelag er det pekt på felt der verneforskriftene teoretisk kan få innvirkning for reindrift og samisk næring sett i forhold til dagens situasjon. Her nevnes bl.a:

- Beitetrykk - antall beitedyr
- Begrensning av motorferdsel sommer og vinter
- Begrensning i bruk av luftfartøy
- Forbud mot oppføring av gjeterhytter
- Begrensning for oppføring av anlegg og gjerder
- Begrensning for uttak av brensel og annet trevirke

Fra Fylkesmannen i Nord-Trøndelag er det antydnet utredningsprogram og i samråd med berørte distrikt lagt fram utkast til forvaltningsregimer der ulike alternativer er skissert.

I forbindelse med arbeidet har jeg deltatt på møte med representanter for berørte reinbeitedistrikt, Reinsamelaget, Reindriftsforvaltningen og Fylkesmannens miljøvernavdeling på Snåsa, hatt møter med representanter for berørte reineiere, gjennomført befarings med snøscooter sammen med representanter for distriktene, vært i kontakt med Miljøvernavdelingene og Reindriftsforvaltningen og fått diverse opplysninger fra berørte kommuner. Jeg har under arbeidet også gått gjennom en del historisk materiale om reindriften og diverse utredninger om naturforholdene i det aktuelle området.

Om min bakgrunn kan opplyses at jeg er sivilagronom, og har vært lappefogd/reindriftsagronom i Troms i 10 år, naturvernkonsulent i Troms i fire år og sekretær for Ressursutvalget for Finnmarksvidda i 3 år. Siden 1982 har jeg drevet som utreder/konsulent i reindriftsspørsmål og har i den forbindelse hatt oppdrag i alle reindriftsområdene.

2. Sammendrag

Miljøverndepartementet har fastsatt at det skal gjennomføres konsekvensutredning for reindrift - samisk næring i forbindelse med planene for Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark, og Hartkjølen nasjonalpark.

Gjennom århundrer har samene i stor grad vært aleine om å nytte de aktuelle områdene i si

næring. Reindrift slik vi kjenner den, har vært drevet her i mer enn 500 år. Gjennom de siste 200 - 300 år har kolonisering av landet og større og mindre inngrep og aktiviteter bit for bit redusert reindrifas næringsgrunnlag.

Reindriften har gjennomgått store endringer de siste 50 år og den har i dag tatt i bruk en rekke tekniske hjelpemidler og er blitt mer mekanisert.

Tre norske distrikt; Skæhkere, Låarte og Østre Namdal samt den svenske samebyen Jiingevaere blir berørt av de aktuelle planene. I de norske distriktene blir 9 driftsenheter med ca. 4400 rein berørt. Jiingevaere sameby har sammen med norsk reindrift etter avtale rett til å ha inntil 4800 rein på beite i Hartkjølen i tida 1. mai - 15. november. Reindriften har gjeterhytter og nødvendige arbeidsgjerder i ulike deler av den foreslåtte Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark. I Hartkjølen er det få reindrifsanlegg.

Konsekvensene for reindriften som følge av eventuelt vern vil avhenge av hvilke forvaltningsregimer som velges på de ulike felt.

Totalforbud mot motorferdsel på bar mark og forbud mot oppføring av nye anlegg, vil under dagens forhold ramme reindriften i Hartkjølen hardest, men også Skæhkere og Låarte vil bli sterkt berørt av et slikt forbud.

Med vernebestemmelser som tilpasses reindrifas behov, vil den stort sett kunne drive som i dag uten for store problem.

Prøveprosjektet med hest i reindriften som er startet i Jiingevaere sameby, bør gjennomføres for å se om hesten kan erstatte motorkjøretøy i næringa.

Redusert motorferdsel fra folk utenfor reindriften og stans i all hyttebygging i verneområdene vil tjene reindriften.

Fører vernet til økt ferdsel i områdene, gir det ulempe for næringa. Utleiehytter og aktiviteter i tilknytning til dem medfører ulemper for reindriften. Det vil være en fordel for næringa om slik virksomhet forbys i verneområdene.

For reindriften er det en fordel om høst- og vinterjakt, spesielt jakt med hund, kan forbys i sentrale høst- og vinterbeiter for rein.

For å sikre verdifulle vår-, høst- og vinterbeiter med fjellskog mot inngrep og hogst, ønsker reindriften at de foreslåtte arbeidsgrensene for verneområdene utvides flere steder for begge de foreslåtte nasjonalparkene.

Mer lokal forvaltning av verneområdene vil neppe tjene reindriften.

Vern av områdene vil bidra til å sikre næringsgrunnlaget for reindriften på sikt.

3. Kort beskrivelse av områdene

3.1. Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark

Det foreslåtte verneområdet omfatter grenseområdene mot Sverige fra riksroys nr. 184 ved Kingsjøen i nordøst til riksroys nr. 171 på Knulen i sørøst. Verneområdet som er ca. 2600 km² ligger i kommunene Verdal, Steinkjer, Snåsa, Grong og Lierne. Den søndre del av verneområdet ligger i Verdal kommune og består for det meste av fjellområder samt skog- og myrområder i Skjækerdalen og Lakadalen. Fjellområdet vest for Skjækervatnet/Skjækerdalen i Steinkjer inngår også i verneforslaget. Det meste av fjellområdene i de søndre og østre deler av Snåsa kommune inngår i forslaget. I dalførene som fører langt inn i fjellheimen her, er det store skog- og myrområder, bl.a. i Gaundalen, i området Grønningen - Gjevsjøen, ved Andorsjøen, i Seisjødalen og i Lurudalføret. Fjellområdene sør for Sandøla i Grong kommune utgjør den nordre del av verneforslaget. Det meste av fjellområdet vest for hoveddalføret i Lierne, vegen Nordli - Sørli, inngår i forslaget. I de nordre og østre deler av området er det relativt store skog- og myrområder.

Geologien i området varierer fra næringsfattige grunnfjellsbergarter til næringsrike kambrosiluriske bergarter. Dette gir også variasjon i topografi og vegetasjon. Her er fjellområder med nakent berg i dagen og sparsom vegetasjon, og frodige fjelldaler med myrområder og rik vegetasjon. Her kan bl.a. Gjevsjøområdet, Gaundalen og Skjækerdalen nevnes.

Klima varierer. Lengst øst har en kontinentale trekk mens en i vest har mer oseaniske trekk. Dette gir variasjoner i nedbørmengden som kan variere fra under 700 mm i øst til over 1200 mm i sørvest.

I verneområdet finnes mange samiske kulturminner som forteller om samisk bruk gjennom århundrer.

Innenfor det foreslåtte verneområdet er følgende områder tidligere vernet:

- Gressåmoen nasjonalpark (191 km²)
- Arvasslia naturreservat (26 km²)
- Gaundalsmyra naturreservat (4 km²)
- Storfloa naturreservat (9 km²)
- Deler av Berglimyra naturreservat (3,5 km²)

På svensk side av grensa er det på deler av grensestrekninga verneområder.

3.2. Hartkjølen nasjonalpark

Det foreslåtte verneområdet omfatter grenseområdene mot Sverige fra riksroys nr. 186 C nordøst for Stuguvatnet i sør til riksroys nr. 189 B på Mururumpen i nord. Området er ca. 500 km² og ligger i Lierne kommune. Verneområdet omfatter fjellområdet Hestkjølen samt skog- og myrområdene sørvest og vest for denne til Tortjørnklumpen og Lauvsjøen. Verneområdet ligger mellom 500 og 1400 m.o.h. Her er høgfjellsområder, fjelldaler med elver og en rekke større og mindre vatn, og skog- og myrområder.

Geologisk er området dominert av kambro-siluriske bergarter med innslag av grunnfjellsbergarter i sørvest. Kvartærgeologisk er området rikt og variert. Disse forhold

avspeiler seg i vegetasjon. Her er bl.a. store våtmarksområder som gir grunnlag for et rikt fugleliv med flere sårbare arter.

Årsnedbøren i området ligger rundt 700 mm.

I området fins mange samiske kulturminner som forteller om samisk bruk gjennom århundrer før fast bosetting i bygdene rundt.

På svensk side av grensa ligger Jiingevaere naturreservat.

4. Reindrifas utvikling i området/kort historisk oversikt over samisk bruk av landet

I innledinga til rapporten fra registreringene av samiske kulturminner i de foreslåtte verneområdene; utvidelse av Børgesfjell nasjonalpark, Hartkjølen nasjonalpark og Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark, skriver Sverre Fjellheim følgende:

Disse planene omfatter store og sentrale samiske områder. I samisk historisk perspektiv er disse områdene verken «villmark» eller urørte naturområder. Dette landskapet har samer bebodd og brukt i århundrer. I lange historiske epoker har samene i alt vesentlig vært alene om bruk av de områdene som det nå utarbeides verneplaner for. Samene kan vise til en kontinuitet i bruk av dette landskapet fra fangstsamfunn via reindriftnomadisme fram til dagens reindrift. Næringsstilpassing, livsform og materialbruk gjør at sporene av denne virksomheten i dag er svake, ja i stor grad usynlige.

Kulturminnene som forteller historia; fangstanlegg med groper og ledegjerder, offerplasser og hellige fjell (arvefjell) som gikk i arv, er for en del fra epoken før kristen tid. Det er glidende overganger fra fangst- og veidekulturen til tamreinhold og tamreindrift. Det som kalles intensiv tamreindrift var utvikla på slutten av 1400-tallet i det sørsamiske området. Da var reinmelkhusholdet sentralt. Samebyene (sørsamiske sijte) var på den tida etablert. Disse dannet i sin tid grunnlaget for distriktsinndelingene som kom på 1890-tallet.

På 1600- og 1700-tallet var reinhjorden sørsamenes viktigste kapital. Karakteristiske trekk ved den sørsamiske reindriften på den tida var i følge Sverre Fjellheim:

- Familiene flytter med reinflokkene mellom basisområder i et årlig repeterende system.
- Familien bor i torvgammer eller telt hele året.
- Reinen er svært tam, og normalt under kontroll hele døgnet.
- Reinen melkes og brukes som kløv- og trekkdyr.
- Det lages ost av reinmelka, både til eget bruk og for salg, og noe lagres i kagger i jorda for bruk året etter.
- Reinen gir råstoff til både mat og klær. Klær, sko, hansker, seletøy for rein m.m. syes av senetråd.

Ved inngangen til 1900-tallet får vi dramatiske endringer i reindriften med overgang fra intensiv reindrift med små hjorder til ekstensiv reindrift med store hjorder og mindre gjeting. Denne utviklinga starta på svensk side og spredde seg over på norsk side ved at store, voksende hjorder kom over på norsk side og delvis fortrente norsk reindrift. Bakgrunnen for utviklinga var bl.a. kolonisering i de samiske bruksområdene. Kolonistene beslagla områder/steder samene hadde brukt gjennom århundrer og de blei trent lengre inn i fjellet.

Bortfallet av det såkalte skattelandet, arealer samene hadde forpaktet, gjorde det også vanskeligere for samene. Myndighetenes politikk bl.a. oppdeling i distrikt påvirka også drifta og gjorde det vanskeligere å opprettholde de gamle driftsformene.

I hele det sørsamiske reindriftsområdet og dermed i de planlagte verneområdene er det fullt av kulturminner som forteller om den intensive reindriftsperioden. Mange av disse kulturminnene ligger på mark som i dag er oppdyrket eller på annen måte tatt fra reindriften. Denne historiske utviklinga viser at reindriften gradvis er trent tilbake fra gamle bruksområder og at nye utnyttelsesformer har kommet inn i samenes kjerneområder. Samfunnsutviklinga med turisme, motorferdsel, jakt og fisk, og hyttebygging, kraftutbygging, skogsbilveger, moderne skogbruk m.m., og manglende politisk vilje til å ta hensyn til reindriftenes behov har gjort at den som oftest har blitt den tapende part.

I løpet av 1900-tallet har reindriften gått over fra naturalhushold til pengehushold og lagt om slik at kjøttproduksjonen er helt dominerende. Næringa har i stor grad tatt i bruk tekniske hjelpemidler og hytta har erstatta teltet og gammen. Reinen som trekk- og kløvdyr, og delvis beina, skiene og hunden er erstatta av traktoren, snøscooteren, motorsykkelen og helikopteret. Reingjerder har i enkelte høver overtatt gjeterens plass.

Grensa mellom nasjonalstatene har gjennom historia ikke vært sett på som ei grense innad i den sørsamiske reindriften. Norsk reindrift har tidligere vinterbeitet i Sverige og svensk reindrift sommerbeitet i Norge. Enkelte ganger kan grensa ha virket negativt på en økologisk utnytting av ressursene i området. I dag skjer gjensidig beiting over grensa på grunnlag av Reinbeitekonvensjonen med Sverige og etter avtale mellom distrikt.

5. Områdevern og reindrift

Områdevern og reindrift har på noen områder sammenfallende interesser. Vern av områder som reindriften nytter, kan sikre dem mot naturinngrep og aktiviteter som medfører tap og ulemper, og reduserer grunnlaget for næringa.

Reinen er vår for forstyrrelser og uro i beitelandet. Dersom vern reduserer trafikken av mennesker og andre aktiviteter i områdene ved for eks. forbud mot allmenn motorferdsel i og utenfor løyper, er det positivt for reindriften.

Dersom vernet medfører tilrettelegging for friluftsliv og økt trafikk i sentrale områder for reindriften, betyr vernet ulemper for næringa.

Forbud mot jakt, spesielt jakt med hund på høsten og vinteren, vil i de fleste tilfeller være til stor nytte for reindriften. Det kan bl.a. redusere reindriftenes arbeid med samling av rein, og dermed reindriftenes bruk av motoriserte kjøretøy på høsten.

På den annen side kan områdevern også legge begrensninger som gjør det vanskeligere å drive reindrift.

Forbud mot oppføring av sperregjerder mellom distrikt og sijth/grupper kan medføre større spredning av reinen og dermed fare for sammenblanding med nabosijth eller -distrikt. Dette kan i neste omgang føre til merarbeid for brukerne.

Eventuelle begrensninger på oppføring av arbeidsanlegg for reindrifta kan også bety ulemper og gjøre det vanskeligere å modernisere drifta.

Redusert bruk av motorkjøretøy, kan der motorkjøretøy på bar mark er vanlig, bety vansker med å få samla dyrene til bestemte tidspunkter og gi merarbeid.

Rovdyr er i mange høver et problem for reindrifta og redusert mulighet for uttak av rovdyr som gjør skade, blir av reindrifta sett på som en ulempe.

Reindriftas bruk av arealene kan i en del høver gå ut over naturgrunnlaget og dermed redusere verneområdenes verdi som urørt natur. Sjøl om reinen er en naturlig del av naturen, kan den gjøre skade på den når belegget blir for stort. Overbeiting kan medføre skade på vegetasjonen og endre vegetasjonen over tid. Stort belegg av rein kan også medføre tråkkskade i form av stier og nedtrampet mark. Spesielt kan en se dette i tilknytning til sperregjerder og på steder der det er trange passasjer for reinen.

Reindriftas sperregjerder er fremmedelementer i naturen og kan ved siden av at de medfører tråkkskader, påvirker dyretrekk og fører til skade på dyre- og fuglelivet. På den annen side kan sperregjerder også beskytte utsatte beiter, spesielt lavbeiter, mot for stort beitepress og tråkkskade.

Reindriftas øvrige anlegg kan sjølsagt også medføre skade på naturen, men disse vil som oftest begrense seg til mindre områder.

Reindriftas motorferdsel, både i forbindelse med arbeid med rein og i forbindelse med transport, kan ved planlagt og fornuftig bruk begrenses slik at skadene blir beskjedne.

På den annen side er det klart at all bruk av naturen medføre slitasje på den. Ut fra dette må vi akseptere en del slitasje på den dersom vi aksepterer reindriftas rett til å nytte utmarksområdene. Det meste av den slitasjen reindrifta påfører naturen, kan naturen lege over tid.

Gjennom Reindriftsavtalen skjer det på flere felt økonomiske overføringer til reineierne og distriktene. Disse overføringene betinger effektivisering av næringa og det stilles krav om bl.a. godkjente slakteanlegg, slakteuttak, slaktetidspunkt, veiing av levende dyr og planer for drifta som skal følges om næringa skal få full uttelling. Disse forhold gjør at reindrifta for ikke å tape nødvendige tilskott, blir satt under press og i større grad blir avhengig av tekniske hjelpemidler. I de tilfeller et vern medfører at reindrifta ikke kan ta i bruk nødvendige tekniske hjelpemidler, for eks. motorkjøretøy på bar mark eller helikopter i forbindelse med samling, kan det i verste fall føre til tap av tilskott for næringa.

Utforminga av vernebestemmelsene avgjør om vern er til fordel for reindrifta eller ikke.

6. Reindrift og inngrep/aktiviteter

Reindrifta er var for inngrep og aktiviteter og et hvilket som helst inngrep i beitelandet vil kunne påvirke næringa. Virkninga har sammenheng med en rekke forhold og her kan bl.a. nevnes:

- hvor og i hvilke type beiteland skjer inngrepet
- når skjer inngrepet/aktiviteten i forhold til reindriftas bruk av området
- berøres flytte- og trekkleier og fins alternative leier

- hvordan påvirker inngrepet/aktiviteten arbeidet med reinen
- hvordan påvirker inngrepet/aktiviteten beitelandet
- hvordan påvirkes reinen av inngrepet/aktiviteten
- reinens kondisjon, tamhet og beiteforholdene på stedet.

Inngrep og aktiviteter kan medføre tap eller dårligere utnyttelse av beiteland, økt energiforbruk hos dyrene og dermed økte tap, reduserte slaktevekter, merarbeid, økt motorisert ferdsel og økte kostnader.

Inngrep som berører flytte- og trekkleier for rein, kan gjøre det umulig å utnytte enkelte beiteområder. Her vises spesielt til §10 i Lov om reindrift av 1978 som bl.a. sier:

Reindriften flytteleier må ikke stenges, men Kongen (Landbruksdepartementet) kan samtykke i omlegging av flyttelei når berettigede interesser gir grunn til det. Eventuell skade som følger av omlegging av flyttelei eller åpning av ny flyttelei erstattes etter skjønn, hvis enighet ikke oppnås. Kongen kan bestemme at også fastlegging i detalj av den nye flyttelei skal overlates til skjønnet.

Når det gjelder inngrep og reindrift, viser jeg også til Småskrift nr. 2-1991 fra Reindriftsforvaltningen som legges ved denne rapporten (ikke trykt vedlegg).

Vern av områder fører normalt ikke til inngrep av noen betydning, men det kan medføre aktiviteter, bl.a. i form av mer ferdsel i verneområdene.

Ser vi på reidriftsområdene generelt, kan de sammenlignes med villmarksområdene i Norge. Kart som viser reduksjonen av disse i løpet av de siste 100 år, uttrykker, satt på spissen, på en måte også reduksjonen i naturgrunnlaget for reindrifta. I tillegg kommer at det som på nevnte kart er betegnet som villmarksområder, i dag ofte har større trafikk av mennesker som kan påvirker reindrifta. Gjennom denne utviklinga har reindrifta vært den tapende part. Dette gjør at reindrifta ser på alle endringer av dagens tilstand i beiteområdene som en trussel mot dens nærings- og rettsgrunnlag.

Dersom vernevedtak og verneforskrifter, kan redusere og hindre inngrep og aktiviteter i reinbeiteområdene, kan det på sikt være med på å sikre grunnlaget for næringa sjøl om vernevedtak på den annen side også kan gjøre drifta vanskeligere.

7. Reindrifta i verneområdene

7.1. Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark

7.1.1. Reindrifta i berørte distrikt

Den foreslåtte nasjonalparken ligger i distrikt nr. 8 Skæhkere (Skjækerfjell) og nr. 9 Låarte (Luru). Grensa mellom de to reinbeitedistrikt går fra riksgrensa ved Holderen, følger denne sjøen, Grønningen, Imsa og Jørstadelva til Snåsavatnet. Grensa for Skæhkere følger videre i grove trekk Snåsavatnet, E 6 til Verdal og videre Verdalselva og Helgaa til riksgrensa.

Den videre grensa for Låarte er i grove trekk jernbanen, Sandøla til Nordli og videre veggen og vassdraget sørover til riksgrensa i Rengen.

Grovt regnet inngår vel 1/3 av Skæhkere som er 2380 km², i det foreslåtte verneområdet, mens vel 2/3 av Låarte som er 2729 km², inngår i området.

Øvre reintall for Skæhkere er av Reindrifststyret i 1982 satt til 1650 dyr pr. 1/4. Dette tallet er for tida under revisjon og det er sannsynlig at det blir økt til 2000. Antall driftsenheter er i dag fastsatt til 4, men blir sannsynligvis økt til 5. Det er ikke fastsatt høyeste antall rein for Låarte.

Pr. 1/4-97 var det i Skæhkere 4 driftsenheter, herav 2 driftsenheter med to-generasjonsbruk, med til sammen 38 personer og 2546 rein. I Låarte var det på samme tidspunkt 4 driftsenheter med til sammen 26 personer og 1500 rein.

Begge distriktene har store tap, totalt 20 % for Skæhkere og 27 % for Låarte driftsåret 96/97. 37 % av kalvene som blei født våren 96 i Skæhkere og 45 % i Låarte gikk tapt i løpet av driftsåret. For begge distriktene opplyses at rovvilt står for største delen av tapene.

Slakteuttaket i begge distriktene ligger rundt det som er gjennomsnittet for Nord-Trøndelag, men her må en være klar over at dette trekkes ned på grunn av store tap. Størstedelen av slaktedyrene utgjøres av kalv i begge distriktene. Slaktevektene på kalv er oppgitt til 18,4 kg for Skæhkere, 19,2 kg for Låarte og 20,5 kg i middel for N. T. for driftsåret 96/97.

Jeg har her vist til tall for et enkelt år, men en må være klar over at disse tall kan variere en god del fra år til år avhengig av driftsforholdene det enkelte år. Reindrifta er ikke statisk og det skjer stadig endringer i den.

7.1.2. Tidligere inngrep/aktiviteter i distriktene

Fra tidligere er det gjennomført en rekke større og mindre inngrep og utbygginger som har medført negative konsekvenser for reindrifta i distriktene. Her kan bl.a. nevnes oppdyrking av store myrområder/viktig kalvingsland for reindrifta, vegbygging, kraftutbygging, militært skytefelt, gruvedrift, skogsbilveger med skogsdrift, turistutbygging med hytteområder og enkelthytter, motorferdsel (i første rekke snøscooter) og stor utfart i deler av distriktene. Disse inngrep og en rekke andre virker hver for seg og i et samspill inn på reindrifta og medfører tap og ulemper for den.

I dag er det skogsbilveger og moderne skogbruk som gjør størst skade i beitelandet og påføre reindrifta de største ulempene i området.

7.1.3. Driftsforløp og beitebruk

7.1.3.1. Skæhkere

Distriktet er helårsdistrikt, men ulike deler nyttes til ulike tider på året avhengig av forholdene. De deler av verneområdet som ligger øst for Skjækerdalen-Skjækervatnet-Roktdalen-Imsdalen utgjør de sentrale sommer- og høstbeitene i distriktet.

Skogområdene mot Holderen, Grønningen, Imsdalen og i vest mot Roktdalen og vest for Skjækerdalen nyttes også som vinterbeite. Det meste av vinter- og vårbeitene i distriktet ligger vest for verneområdet. Distriktet har sitt sommeropphold ved Hattjørnin. Her har familiene sommerboliger og distriktet har beitehage og merkegjerdje. Spesielt på sommeren er det en del aktivitet her. Ved merking av kalv på sommeren nyttes også permanente og midlertidig merkegjerdje der material er lagret på stedet.

Distriktet har gjerdeanlegg med beitehage og slakteplass i nordenden av Grønningen og ved Roktsjøen i Roktdalen. Ved anlegget i Roktdalen er det planer om samlegjerde oppe i skogbandet øst for Kleivsetra og ledearmer ned til slakteanlegget. Inne i verneområdet har distriktet fem gjeterhytter utenom sommerboligene.

Da Skæhkere er helårsdistrikt, vil bruken av det kunne variere en del fra år til år avhengig av vær- og snøforhold det enkelte år. Når det for øvrig gjelder bruken av distriktet, viser jeg til arealbrukskartet.

7.1.3.2. Låarte

Låarte er helårsdistrikt, men ulike deler nyttes til ulike tider på året avhengig av forholdene de enkelte år. De deler av verneområdet som ligger nord for Lurudalen - Luruvatnet - Berglia mot Sandøla, nyttes for det meste som vår- og sommerbeite. De siste år har problem med rovdyr og stor aktivitet i området gjort at det er vanskelig å få reinen til å holde seg her. Den trekker mer opp i høgjellet, mot grensa i sør. Områdene sør for Lurudalen - Luruvatnet - Gusvatn nyttes mest som høst- og vinterbeite.

Skog- og myrområdene ved Andorvatnet, Storåsen og i Seisjødalen er sentrale for reindrifta og derfor viktig å verne mot hogst og andre inngrep.

Distriktet har sin sommerboplass i området ved Hykkelnestjerna. Her har reieneierne sommerboliger og merkegjerdje med beitehage. Ved riksveg 74 øst for Gosen har distriktet gjerdeanlegg og slakteplass. Distriktet har også gjerdeanlegg og slakteplass tett utenfor arbeidsgrensa ved Nysetra ved Storåselva. Denne har vært mest nytta de siste år. Ut over dette har distriktet flere permanente og midlertidige arbeidsgjerdje i ulike deler av distriktet. Distriktet har 4 gjeterhytter og flere gammer som nyttes i arbeidet med reinen.

Gjennom de nordre deler av verneområdet, etter høydedraget sør for Sandøla, har Østre Namdal gammel flyttelei.

7.1.4. Beitepress; rein, sau og andre husdyr

Det er gjennomført beiterregistreringer i distriktene i regi av Selskapet for Norges Vel i 1949/50. I 1966 (Skæhkere) og 1974/75 (Låarte) er det foretatt supplerende registreringer for å få med reinbeite. Resultatet av disse registreringer tyder på at belegget av beitedyr er i samsvar med tilgjengelige beiteressurser, men en kan ikke se bort fra at beitebelegget likevel kan være for stort på mye brukte arealer.

I det foreslåtte verneområdet, som utgjør deler av distriktene, beiter i tillegg til rein rundt 9000 sau og litt storfe. Disse er i større grad enn reinen konsentrert til enkelte områder. Sau og rein har ulike beitevaner. Mens reinen plukker litt her og litt der, beiter sauen mer snautt. Det gjør at den lettere medfører overbeiting enn rein.

Om det totale beitepress i området er for stort, er det ikke mulig å si noe om ut fra de opplysninger som foreligger, og det forhold at jeg ikke har hatt mulighet til å foreta befarings i områdene på bar mark.

7.2. Hartkjølen nasjonalpark

7.2.1. Reindriften i området

Hartkjølen er en del av Østre Namdal distrikt, men nyttes som en atskilt del av distriktet. Det er her inngått avtale mellom Østre Namdal distrikt og Jiingeveare sameby i Sverige om bruken av området. Avtalen forutsetter samdrift slik at området nyttes som felles vår- og sommerbeite og at norsk reindrift her har vinterbeite sammen med svenskene i Sverige. Beitetida er fastsatt til 1. mai - 15. november, men enkelte år, når beiteforholdene tilsier det, forekommer en del vinterbeiting med rein i området. Avtalen forutsetter at reintallet i Jiingeveare sameby skal være 4800 rein i vinterflokk (4000 svenske og 800 norske).

Verneområdet opptar ca 2/3 av det aktuelle beiteområdet på norsk side. Statskonsulenten i Reindrift gjennomførte i 1973 beiterregistreringer i området. Her er det beregnet reintall for området under ulike forutsetninger. Det avtalte reintallet ligger godt under de beregnede kapasiteter for sommerbeite når en tar hensyn til at reinen beiter på begge siden av grensa avhengig av vær og vind.

Det er i dag ikke noen reindriftnlegg i området, men det foreligger planer om oppføring av gjeterhytter, arbeidsgjerder, fôrlager for hester m.m. når avtalen er endelig godkjent. Tomter for disse er ikke avklart, men de fleste blir sannsynligvis liggende utenfor verneområdet.

Det beiter et betydelig antall sau i området og fra reindriften blir det hevdet at dette medfører stort beitepress i deler av det foreslåtte verneområdet. Da det ikke har vært mulig å befare området på bar mark, kan jeg ikke uttale meg om eventuelle skader på grunn av beitepress.

8. Verneforslagene

8.1. Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark

Som nevnt vil verneområdet på grunnlag av de antydde grenser bli ca. 2600 km². Hovedområdet er foreslått lagt ut som nasjonalpark, men deler av området kan komme til å få status som reservat eller landskapsvernområde og dermed også forskjellige vernebestemmelser i forhold til hovedområdet. Fra tidligere ligger som nevnt Gressåmoen nasjonalpark og tre reservater samt deler av et fjerde vernet område innenfor det store området. Disse har egne vernebestemmelser.

En forutsetter at vernebestemmelsene i reservater og landskapsvernområder blir samkjørt med bestemmelsene i det store verneområdet sjøl om det vil være noen forskjeller.

8.2. Hartkjølen nasjonalpark

Hele området på ca 500 km² foreslås utlagt som nasjonalpark og vil dermed få ensartede vernebestemmelser.

Når det gjelder utstrekning og grenser for verneområdene, viser jeg til vedlagte kart utarbeidd av Fylkesmannens Miljøvernavdeling.

9. Verneforslagene og konsekvenser for reindrift-samisk næring og natur (positive og negative)

I Miljøverndepartementets brev av 22. september 1997 er det uttalt at det er virkninga for dagens bruk fra reindriften som skal utredes. Når jeg i det etterfølgende vurderer konsekvensene av vern, tar jeg utgangspunkt i standardforskrifter for nasjonalparker, eksisterende forskrifter for vernede områder innenfor planområdet og de drøftinger som har vært mellom berørt reindrift og Fylkesmannens miljøvernavdeling om aktuelle forvaltningsregimer. Min kjennskap til andre verneområder og praktisering av vernebestemmelser der har også betydning for vurderingene. Jeg forutsetter også at verneforskriftene for de eksisterende verneområdene tilpasses forskriftene for hovedområdet og blir mest mulig lik disse.

9.1. Aktuelle forvaltningsregimer

9.1.1. Driftsopplegget for berørte distrikt/grupper

Med standardforslaget til verneforskrifter som foreligger og de forvaltningsregimer som er antydnet, vil dagens driftsopplegg i distriktene i stor grad kunne følges dersom verneforskriftene på en del områder tilpasses reindriften bruk. Men dersom de strengeste forvaltningsregimer når det gjelder motorisert ferdsel og reindriften anlegg legges til grunn, kan det by på problem.

9.1.2. Motorferdsel på vinterføre

Omfanget av motorisert ferdsel på vinterføre er tilnærmet likt i de berørte distriktene. Skaden på naturen av denne ferdsel er beskjeden, men dersom omfanget av den øker ut over dagens, vil også eventuelle skader øke. Faren for skade er størst ved mye aktivitet i følsomme biotoper på våren, mai - juni.

Dersom reindriftas kjøring bare skjer i tilknytning til utøvelse av reindrift, vil den neppe bli av et slikt omfang at den reduserer vernet.

Kjøring for kjøreopplæring bør ikke være noe problem da slik kjøring kan foregå utenfor verneområdene.

Her antydes to mulige forvaltningsregimer:

1. Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse.

Alt.1 tilsvarer dagens situasjon og medfører ingen innskrenkninger for næringa.

Alt.2 er vanskelig å vurdere, men dersom all kjøring i tilknytning til næringsutøvelse tillates, vil virkninga være den samme som for alt.1. På den annen side vil alternativet medføre mer byråkrati og kontroll. Forutsetter alternativet at en skal kunne gripe inn og begrense omfanget av kjøring i næring, vil det kunne medføre ulemper for næringa avhengig av omfanget av innskrenkningene.

Det er lite sannsynlig at alt.2 vil begrense eventuelle skader på naturen vesentlig i forhold til alt.1.

Når det gjelder begrepene utøver og næringsutøvelse i forbindelse med motorferdsel, vil det by på problem å legge annen forståelse i dette enn det som følger av Reindriftsloven og dens forskrifter på dette punkt.

9.1.3. Motorferdsel på bar mark

Omfang og bruk av motorkjøretøy på bar mark er beskjedent i Låarte og Skæhkere. I Hartkjølen der Jiingevaere sameby som nevnt kommer inn, er omfanget større.

Motorferdsel på bar mark medfører generelt større skader i naturen enn motorferdsel på snødekt mark. Omfanget av skaden avhenger av flere forhold; lende, vegetasjon, dyreliv, type kjøretøy, antall kjøretøy og tidspunkt for kjøring, og ikke minst holdninga til kjøreren.

Kjøring i myrlendt lende og på vegetasjon som tåler lite tråkk, kan medføre stygge sår og skade. Beltekjøretøy i tørr lavmatte betyr knust lav og skade på lavbeite. En motorsykkel setter spor i myr, men trenger ikke gjøre skade i lende som har slitesterk vegetasjon. Skader som oppstår på grunn av kjøring, kan også forsterkes av erosjon som følge av vind og nedbør. Mange av kjøretøyene som nyttes på bar mark i reindriften, er ikke avhengig av stier, men kan ferdes over store områder.

Her er følgende alternativ for bruk antydnet:

1. Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.

2. Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse med utgangspunkt i områder/leier, omfang (antall kjøretøy), tidspunkt, og arbeidsoppgaver.
3. Motorferdsel er forbudt.

Alt.1 kan medføre skade i naturen dersom det er mange kjøretøy og det ikke legges band på bruken fra utøvernes side.

For reindrifta kan alt.1 i første omgang virke enkelt og fordelaktig, men av det som er nevnt foran, framgår at også beiteland kan skades av for mye kjøring. Et annet forhold som også har betydning, er at dersom reindrifta har fri adgang til bruk av barmarkskjøretøy, kan det føre til press fra andre næringer og grupper for samme adgang til bruk.

Alt.2 gir mulighet for barmarkskjøring etter tillatelse fra forvaltningen.

Områder/leier:

Da reindrifta har sine flytte- og drivingsleier er det naturlig at det i enkelte områder er mer aktuelt for den å nytte barmarkskjøretøy enn andre. Dersom en tenker på ei drivingslei for rein, må den ses på som et flytteområde. Når reinen drives etter ei slik lei, vil alltid noen dyr forsøke å stikke av og må hentes inn. I slike høver, er det motorsykkelen som gjør det når kjøretøy nyttes til slikt arbeid. Dette tilsier at bruk av motorkjøretøy i forbindelse med driving/samling av rein, betinger tillatelse i relativt store områder. Skal all samling også skje ved bruk av motorkjøretøy, må hele fjellpartiet der reinen beiter, kunne nyttes.

Det kan her også være aktuelt å nytte motorkjøretøy for samling og driving av rein fra et oppsamlingsområde og inn i et arbeidsgjerde. Hovedsamlinga til oppsamlingsområde kan da skje uten bruk av motorkjøretøy. Oppsamlingsområde er ofte et atskilt fjellparti i nærheten av arbeidsgjerdet.

Siste del av inndringa i arbeidsgjerde er en kritisk arbeidsoperasjon. For å sikre og lette dette arbeidet, kan det være aktuelt å nytte motorkjøretøy i denne fasen. Dette betinger tillatelse til bruk av motorkjøretøy i et avgrenset område i tilknytning til arbeidsgjerdet. Kjøring vil til vanlig merkes lite i slike partier på grunn av at reintråkket vil dominere her.

Dersom motorkjøretøy skal nyttes i forbindelse med vanlig ettersyn og gjeting av rein, vil avgrensing av bruken til visse leier eller områder være av mindre verdi for reindrifta. Da har den behov for å kunne fare over hele partiet der reinen oppholder seg.

Gjelder behovet kjøring av personell og utstyr til og fra en sommerboplassen, et gjerdeanlegg eller et annet arbeidsanlegg, vil det være naturlig å styre ferdsla etter ei lei eller et kjørespor.

Enkelte områder kan være mer følsom for motorferdsel på bar mark enn andre. Det kan være våtmarksområder, spesielle biotoper og lignende. I slike områder kan det være aktuelt å forby all motorisert ferdsel, mens det i områdene utenfor tillates ferdsel.

Et verneområde kan også deles i soner der motorferdsel tillates og der ferdsla ikke tillates. Grunnlaget for sonedelinga må være hva naturen tåler av slik ferdsel og reindriftas behov.

Omfang:

Begrensning av motorferdsel til et bestemt antall kjøretøy til enkelte arbeidsoppgaver er mulig og ser ut til å virke. Dette kan brukes i kombinasjon med tillatelse til bruk i avgrensede områder. Antall kjøretøy som skal tillates, må avpasses mellom naturens tåleevne og reindriftas behov.

Tidspunkt:

Naturen er ikke like følsom til alle tider på året og reindrifta har ikke like store behov for å nytte motorkjøretøy til alle tider. Dette gir muligheter for å begrense motorferdsel til bestemte tidspunkt og dermed også til enkelte sentrale arbeidsoppgaver i næringa. Viktige tidsperioder for reindrifta er samling i forbindelse med kalvmerking på sommeren og slakting på høsten før springtida.

Arbeidsoppgaver:

I dag kan motorkjøretøy på bar mark nyttes til en rekke arbeidsoppgaver i reindrifta. Foran har en vært inne på en del av dem. Som nevnt varierer bruken av motorkjøretøy i reindrifta fra distrikt til distrikt. Dette har for en del sammenheng med lende og topografi i distriktet, men også med holdninga til motorisert ferdsl hos reineierne.

Ettersyn, samling og driving av rein er fullt mulig uten bruk av motorkjøretøy og skjer i mange distrikt, men det vil ta lengre tid og kreve mer arbeidskraft enn ved bruk av motorkjøretøy.

I et distrikt der det er mye trafikk og uro som lett sprer reinen, vil det være større behov for å nytte motorkjøretøy til ettersyn av rein enn i et distrikt med rolige beiteforhold.

Dagens reindrifftsanlegg er større og mer kompliserte enn tidligere. Før var det mest vanlig å nytte material som fantes på stedet, for eks. skog. I dag er det tale om netting til gjerder og tyngre bygningsmateriale.

Før var rein eller hest nytta til transport. I dag er dette ikke mulig. For anlegg der det er veg fram, er dette ikke noe problem, men der dette ikke er tilfelle, er det nødvendig med motorisert transport i lende. Skal slik transport tillates på bar mark, vil skaden bli minst der bestemte spor/leier nyttes. Ved god planlegging og organisering er det i de fleste tilfeller mulig å gjennomføre slike transporter på frosset, snødekt mark på vinteren. Det vil sette få spor i lende og ofte være lettere enn på bar mark.

I tilfeller der sommerboplasser ligger inne i verneområder som I Låarte og Skæhkere, er det behov for transport til dem. Dersom det meste transporteres inn på vinterføre, vil behovet på sommeren reduseres.

Motorferdsel på bar marker er relativt strengt regulert i reindrifftsloven og §10 pkt 3. sier følgende om dette:

adgang til bruk av nødvendig framkomst- og transportmidler i samsvar med stadfestet distriktsplan, jfr. §8 a første ledd. Bruk av terrenggående kjøretøy på bar mark skal begrenses mest mulig, og skal så langt mulig foregå i faste løyper som er kartfestet i planen. Motorisert ferdsl eller flyging inn i områder fredet i medhold av lov 19 juni 1970 nr. 63 om naturvern (naturvernloven) skal foregå i samsvar med fastsatte forskrifter om vern av vedkommende forvaltningsmyndighet i samråd med distriktsstyret og områdestyret.

Dette tilsier at de reguleringer av motorferdsel på bar merk som forvaltningsmyndigheten eventuelt gjennomfører i verneområdene, må skje i samråd med reindriftas organ.

Alt.3. Dette alternativet vil som naturlig er, medføre minst sår i lendet, men problem for reindrift som har tatt i bruk motorkjøretøy på bar mark. Det vil i de fleste tilfeller være mulig å opprettholde ei god reindrift ved dette alternativet dersom det gies tillatelse til viktige transportbehov på sommerføre og til enkelte arbeidsoppgaver. For distrikt som har nabodistrikt som er sterkt mekanisert, kan det by på spesielle problem å ikke kunne nytte motorkjøretøy på bar mark.

I Låarte og Skæhkere brukes motorkjøretøy på bar mark i dag bare i forbindelse med en del transporter og ved vedlikehold av reindrifftsanlegg. I Hartkjølen nyttes motorkjøretøy ved tilsyn og samling av rein. Om denne kjøringa har påvirka naturen, er det ikke mulig for meg å si noe eksakt om da jeg ikke har hatt høve til å befare områdene på bar mark.

Bruken av motorkjøretøyer varierer som nevnt mellom berørte distrikt, men reindriftas oppfatning er entydig: Dette er en rett vi har i tråd med reindrifftsretten, hevdes det. Det pekes også på at den reindriftpolitikk som føres og de krav som stilles, gradvis tvinger fram mer bruk av motorkjøretøy på bar mark.

9.1.4. Bruk av helikopter/fly

Helikopter medfører normalt få fysiske sår i lende. På den annen side betyr helikopter uro og larm. Ut fra dette vil helikopter i en del tilfeller kunne medføre skader på dyrelivet i følsomme biotoper. Helikoptertrafikk medfører redusert trivsel for friluftslivet i natur der mennesker søker rekreasjon og stillhet.

Helikopter nyttes ved samling og driving av rein og til enkelte transporter i de berørte distriktene.

Det er antydnet følgende alternativer for bruk her:

1. Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse, med utgangspunkt i områder, tidspunkt og arbeidsoppgaver.
3. Motorferdsel er forbudt.

Alt.1 overlater i stor grad til reindriffta å bestemme omfanget av helikopterbruken i næringa. Overdrevet bruk av helikopter kan gi negative signaler og dermed økt press fra andre brukergrupper som også ønsker å nytte helikopter og småfly i fjellet.

Alt.2 gir muligheter til å begrense bruken av helikopter i reindriffta til:

Områder:

Ei slik begrensning gjør det mulig å holde følsomme områder/biotoper utenfor og styre reindrifftas bruk til områder der den har størst behov for å nytte det. Her kan bruken styres til for eks. oppsamlingsområder eller til områder der topografien gjør det vanskelig/arbeidskrevende å samle reinen på tradisjonell måte.

Tidspunkt:

Begrensning i tid gjør det mulig å unngå bruk når naturen er følsom for slik bruk. For reindrifta kan ei begrensning i tid for bruken ofte være vanskelig da mange arbeidsoppgaver er sterkt avhengig av været. Tenker en derimot med tid på visse perioder der spesielle arbeider pågår, kan det være annerledes. Eks. her kan være at det tillates å nytte helikopter på høsten i forbindelse med samling for slakting og flytting.

Transportoppdrag der helikopter nyttes, vil normalt uten særlige ulemper for reindrifta kunne fastsettes til bestemte tidspunkt.

Arbeidsoppgaver:

Ved tillatelse vil det i de fleste tilfeller være naturlig å begrense bruken til bestemte arbeidsoppgaver. Arbeidsoppgaver der det er aktuelt å gi tillatelse er; enkelte transportoppdrag og samling av rein i forbindelse med merking, slakting, skilling og flytting.

Bruk av helikopter til samling for tidlig høstslakting har for en del sammenheng med Tsjernobylnkatastrofen. Får en ikke samlet og slaktet før reinen går over på vinterdiett, må en kanskje nytte nedføring før slakting.

Tillatelse til bruk av helikopter, bør alltid vurderes opp mot hvilke alternativer som foreligger. Er alternativet til helikopter bruk av motorsykkel, kan skadene i lende bli større ved det siste. Er alternativet at det samles uten bruk av motorkjøretøy, trengs mer arbeidskraft og tid samtidig som faren for å mislykkes er større.

Alternativet til materialtransport med helikopter, vil i de fleste tilfeller være transport på frosset, snødekt mark. I begge tilfeller blir skadene i lende beskjedne.

Alt.3 vil kunne medføre ulemper for reindrifta. Omfanget av ulempene avhenger av om og i hvor stor grad motorferdsel på bar mark er tillatt. Blir både barmarkskjøring og bruk av helikopter forbudt, kan det i mange distrikt under dagens forhold bli vanskelig å drive ei velordna reindrift og oppfylle de krav som stilles i forskrifter og avtaleverk. Dess friere barmarkskjøringa blir, jo mindre blir ulempene med ikke å kunne nytte helikopter. På den annen side vil friere bruk av helikopter redusere en del av ulempene ved et forbud eller strengere restriksjoner på barmarkskjøring.

9.1.5. Bruk av hest

Hesten er lite brukt i reindrifta, men de siste år er det gjennomført noen prøveprosjekt med den. Hest kan være et alternativ til motoriserte kjøretøy på bar mark i noen distrikt. Jiingevaere sameby som har sommerbeite i Hartkjølen, har fra 1998 startet et prøveprosjekt med bruk av hest i reindrifta. Det er delte meninger om skaden i lendet vil bli mindre ved bruk av hest enn motorkjøretøy.

Det er antydnet følgende alternativer for bruk:

- 1 Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse med utgangspunkt i område/leier og omfang.

Med det antall hester som er sannsynlig i reindrifta, er det lite trulig at fri bruk av dem vil medføre store skader i naturen. En må regne med at hestene vil nytte stier eller leier som

nyttes av mennesker og rein, og i slike tilfeller vil de sporene hestene setter bety lite. Enkelte steder, spesielt i myr og på våt mark, vil det kunne bli en del tråkkskader.

På mindre konsentrerte områder som nyttes som beite/rasteplasser for hestene, kan det bli tråkkskade og beitespor. Hesten er også planlagt brukt til en del transport. Her er det tale om bruk av kløv, terrengvogner og sleder. Dette vil kunne medføre enkelte nye stier og sår i lende.

Da hesten er planlagt nytta til samling av rein over store områder, vil begrensning av bruken til leier eller spesielle områder redusere nytten av den.

Leskur og fôrlager til hestene vil være mindre byggverk konsentrert til områder der det er bygninger og anlegg fra før. I første omgang er det bare planlagt et fôrlager på 3 x 3 m i Luterdalen over skoggrensa i den foreslåtte Hartkjølen nasjonalpark.

Samebyen har fra tidligere brukt seks hester og får fra sommeren 1998, 16 hester. Skal prosjektet kunne gjennomføres og konsekvensene ved bruk av hest klarlegges, betinger det at samebyen har relativt fri adgang til å nytte hest til de ulike arbeidsoppgaver og at bruken av barmarkskjøretøy reduseres sterkt.

For distrikt som ikke har tatt i bruk hest, kan det være aktuelt å begrense eller være varsom med å gi tillatelse til slik bruk inntil det er høstet mer erfaring med de prosjekter som er startet opp.

9.1.6. Oppføring av nye anlegg; reingjerder

Her er det tale om sperregjerder, beitehager og arbeidsgjerder av ulike slag. Ei velordna reindrift er avhengig av å ha tilfredsstillende gjerdeanlegg. Slike anlegg vil i en del høver kunne medføre skade i naturen. Et sperregjerde kan for eks. medføre beite-/tråkkskader, hindre dyretrekk og påvirke vilt.

Beitehager er viktige i arbeidet med reinen. De betyr at arbeidene kan gjennomføres mer effektivt og med mindre bruken av motorkjøretøy.

Normalt har reieneierne merkegjerder flere steder i sommerlandet. Det gir bedre merking og reduserer beitepresset. Fra gammelt har tanger/nes i vatn og snøfonner vært vanlig å nytte som gjerder i forbindelse med merking og annet arbeid.

Følgende alternativer er antydnet her:

- 1 Tillatt i henhold til dagens regelverk.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse på tradisjonelle steder for midlertidige/permanente gjerder, alternativer utenfor verneområdene.
- 3 Nyoppføring tillates ikke.

Alt.1 tilsvarer dagens situasjon for reindriften og medfører ikke spesielle problem for den. Alternativet kan i enkelte tilfeller medføre at nye inngrep som kan medføre skade for naturmiljøet, tillates. Det er i første rekke lengre sperregjerder og større beitehager som kan gi negative konsekvenser.

For reindriften er det en fordel å ha flere alternative gjerdeplasser/arbeidsgjerder som kan

nyttes avhengig av situasjonen det enkelte år. Gjerdeplasser av denne type er som oftest enkle og lite utbygd og betraktes som midlertidige. Dersom de ikke er spesielt uheldig plassert, betyr de normalt lite for naturmiljøet.

Alt.2 gir forvaltningen sterkere styring med gjerdeanlegg, men det er tvilsomt om det er så mye å vinne på det i forhold til dagens situasjon i berørte distrikt for vanlige arbeidsgjerder. Dersom det derimot skulle bli tale om lengre sperregjerder, noe det ikke foreligger planer for i berørte distrikt, kan forholdene stille seg annerledes.

Reindrifta har tradisjonelle steder rundt om i distriktene som nyttes som merke- og skillegjerder/-plasser år om annet. Materialer til gjerdene er enten lagret på stedet eller bringes inn når det er behov for det. Materialene kan også bestå av stolper tatt i nærmeste skog, eller bambusstaver og nylonnetting. Bruk av metallstolper i slike gjerdene vil være fremmedelementer. Normalt er slike anlegg på steder som har vært nytta over tid og det trengs ingen formell tillatelse hver gang de nyttes. Når arbeidene er ferdig, tas gjerdene ned og materialene lagres på stedet eller fraktes bort.

Reineierne peker på at det vil være ei innskrenking i deres rettigheter dersom de skal bli pålagt å søke forvaltningen om tillatelse til denne type gjerdene.

Midlertidige eller permanente anlegg.

Permanente anlegg betyr til vanlig større inngrep enn midlertidige. Som nevnt har distriktene bygd ut hovedanlegg for kalvmerking og slaktning og har i tillegg flere arbeidsgjerder og midlertidige gjerdetomter som nyttes. Det er ei bedre løysing enn flere større permanente anlegg. Et midlertidig merkegjerde som for eks. settes opp på ei snøfonn for merking av kalv, vil ikke bety noen skade i naturen.

Ei løysing der reindrifta i tillegg til de anlegg som i dag er i verneområdene, får tillatelse til å nytte de midlertidige/gamle arbeidsgjerdene som er registrert, vil gi fri tilgang til relativt mange gjerdetomter.

Som nevnt kan uheldig plasserte sperregjerder medføre store skader på naturmiljøet. Midlertidige sperregjerder som en har sett eks. på i andre deler av landet, kan gjøre like stor skade som permanente og har en tendens til å bli stående. Også andre gjerdeanlegg for eks. et arbeidsgjerde med beitehage i et område med spesielle botaniske forekomster, kan medføre skade på naturen. I slike høver kan det være nyttig for forvaltningen å ha styring med inngrepene.

Alternativer utenfor verneområdet.

Dette vil gi minst ulemper for vernet og bør velges når det kan skje uten spesielle ulemper for reindrifta.

Dersom en inne i verneområdene har større anlegg for eks. sommerboliger for distriktet og et større arbeidsgjerde med beitehage i samme område, vil det lett bli mye trafikk av mennesker og krav om bruk av motorkjøretøy. I slike tilfeller vil det være enklest både for forvaltningen og distriktet å lage en forenklet reguleringsplan for vedkommende område og holde det utenfor sjølve verneområdet.

Alt.3 vil neppe medføre store problem for reindrifta dersom alle eksisterende anlegg, både de

som er i bruk, de som er planlagt, og gamle anlegg/gjerdetomter blir sett på som eksisterende anlegg.

Innebærer alternativet at bare eksisterende utbygde anlegg innenfor verneområdet skal kunne vedlikeholdes, vil det på sikt kunne bety problem for næringa. Næringa er ikke statisk, den utvikler og endrer seg på samme måte som samfunnet rundt den. Inngrep og aktiviteter i en del av distriktet, kan for eks. gjøre at anlegg i den delen av distriktet blir ubrukelig og må flyttes. For næringa er det viktig at flere veger er åpne.

9.1.7. Lagerplasser

Gamle gjerder som ikke er i bruk forfaller og kan lett bli feller i naturen og virke skjemmende. Det er uheldig om gamle gjerder bli stående bare for å opprettholde retten til vedkommende gjerdeplass. I slike tilfeller vil det være bedre om plassen får en eller annen markering som gjerdeplass og at gammelt gjerdematerial fjernes eller lagres på en måte som ikke virker skjemmende. Det vil tjene både reindrifta og naturvernet.

Gjerdematerial og material og utstyr i tilknytning til andre anlegg, som lagres i naturen, bør lagres på en måte som ikke virke skjemmende eller medfører skade.

Lagring av gjerdematerial på gjerdetomter gir mindre motorferdsel enn om materialene fraktes til og fra stedet hver gang det er i bruk. Lagerplasser vil normalt ikke være noe problem verken for reindrifta eller vernet dersom de ikke plasseres i spesielt utsatte områder.

9.1.8. Oppføring av nye anlegg; reindriftshytter, gammer o.l.

I takt med utviklinga i samfunnet har behovet for bedre arbeidshusvær i reindrifta økt. Et godt arbeidsmiljø i reindrifta betinger at den har nødvendige gjeterhytter. Gammer ses på som hytter i denne sammenheng,

Reindriftshytter plassert i ulike deler av distriktet letter arbeide med reinen og kan redusere bruken av motorkjøretøy i forbindelse med tilsyn/gjeting og andre arbeider i reindrifta.

Det er i første rekke bruken av gjeterhytter som avgjør om de medfører ulemper i naturen. Nyttas de bare i forbindelse med reinarbeid, vil de normalt ikke bety noen ulemper, men dersom de for eks. leies ut og nyttas som fritids- eller jakthytter, kan de medføre ulemper også for reindrifta. Utleie av reindriftshytter er ukjent i dette området.

Et annet forhold når det gjelder slike hytter, er om det er distriktet eller den enkelte reineier som står som eier.

Følgende løsninger er antydnet for slike hytter:

- 1 Tillatt i henhold til dagens regelverk.

- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse for tiltak med næringsfunksjon på tradisjonelle steder; totalt antall hytter/gammer i fjellet, virkning i forhold til motorisert ferdsel, alternativer utenfor verneområdene.
- 3 Nyoppføring tillates ikke.

Alt.1 betyr at det ikke skjer noen endring i forhold til dagens situasjon. Det gir forvaltningen av verneområdene lite styring med utviklinga. Spesielt dersom hver reieneier i distriktet skal kunne føre opp og stå som eier av hytter, kan det lett bli en del hytter. Dersom distriktet står som eier og fører en streng linje for gjeterhytter, vil det neppe medføre skade av betydning for naturmiljøet.

Alt.2 vil i større grad gi forvaltningen styring med utviklinga. Dersom forvaltningsregimet tillater at nødvendige gjeterhytter kan oppføres i regi av distriktet og at det i samråd med distriktet settes en øvre grense for antall hytter, og oppnås enighet om plassering, vil det neppe medføre de store problem for næringa.

For reindrifta er det en fordel at gjeterhyttene plasseres på tradisjonelle og strategiske steder. Et godt utbygd nett av gjeterhytter i distriktene vil lette arbeidet med reinen og redusere behovet for bruk av motorkjøretøy på bar mark. Dersom en fastsetter tak for antall hytter i det enkelte distrikt, må en ta hensyn til dette.

I de høver gjeterhytter kan legges utenfor verneområdene uten for store ulemper for reindrifta, vil det være positivt for vernet.

Alt.3 kan virke uheldig for reindrifta og hemme næringa i distrikt som ved oppretting av verneområdet har få hytter. Distrikt som derimot har et godt utbygd hyttenett, vil ikke hemmes. Det blir lett oppfattet som om distrikt som har vært restriktive med å gjøre inngrep, blir straffet for det.

Spørsmålet om midlertidige eller permanente hytter er neppe relevant da all erfaring peker i retning av at midlertidige hytter lett blir permanente.

En størrelsen på 25 m² for gjeterhytter som er plassert ute i distriktet og nyttes i forbindelse med ettersyn av rein, vil normalt være tilfredsstillende. Er det derimot tale om hytter som nyttes av flere samtidig eller ei familiehytte på sommerboplassen der familien holder til over lengre tid, er en størrelse på 25 m² ikke tilfredsstillende. Det blir fra reindrifta pekt på at de føler det urimelig at det skal legges begrensninger på størrelsen på deres arbeidshytter, mens fritidshytter som det er langt flere av i verneområdene, er reine luksusboliger på opptil 80 m² og mer.

9.1.9. Sommerboplasser

Dette er steder der familiene oppholder seg over lengre tid. Til vanlig vil de fleste reieneierne i distriktet ha tilhold her. Plassene ligger ofte i tilknytning til et arbeidsgjerde/merkegjerde. På slike steder blir det gjerne mye virksomhet som også knytter seg til andre aktiviteter enn reindrift, og det er behov for lagerhus og diverse andre uthus. Det kan også være aktuelt med bruk av motorkjøretøy og landing med helikopter på sommerboplassen. Til slike steder er det behov for transport av både varer og mennesker og det vil være vanskelig å unngå ei løype/lei for motorferdsel.

Ligger slike steder inne i verneområder og har flere anlegg og hytter, vil det som nevnt være enklere om det utarbeides egne forenklete reguleringsplaner og at stedene på en måte trekkes ut av verneområdene. Det vil være en fordel for reindrifta og lette administrasjonen av verneområdene. Dette gjelder for sommerboplassene i distriktene Skæhkere og Låarte.

Begge distrikt har arbeidsgjerder med ledegjerder/beitehager og slakteplasser (øst for Gosen og i vestenden av Grønningen) som skjæres av arbeidsgrensa for verneområdet. Her bør grensa for verneområdet legges slik at eksisterende og framtidige utbygginger kommer utenfor verneområdet.

I Hartkjølen er det ikke noen fast sommerboplass i dag, men det kan i framtida bli behov for det.

9.1.10. Oppføring av nye anlegg; anlegg, reindriftsveger, bruer o.l.

Om slike anlegg påvirker naturmiljøet, avhengig av forholdene på stedet og hvilke anlegg det er.

Moderne reindrift med krav om effektivitet, frister for uttak av slaktedyr m. m. krever enkelte anlegg med vegtilknytning.

Følgende alternative løsninger er antydnet:

1. Tillatt i henhold til dagens regelverk
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i samsvar med tradisjonell drift for tiltak med næringsfunksjon; virkning i forhold til motorisert ferdsel, totalbelastning på området, alternativer utenfor verneområde.
3. Nye tiltak tillates ikke.

Alt.1 betyr at slike anlegg kan plasseres inne i verneområder. Dersom det er tale om anlegg av noen størrelse, kan de medføre skade på naturen og redusere verdien av vernet. Det foreligger i dag ikke konkrete planer om nye større anlegg for reindrifta inne i verneområdene.

Alt.2 gir forvaltningen for verneområdene større mulighet til å styre utviklinga.

Dersom alle tiltak i samsvar med tradisjonell drift skal gis tillatelse, vil det lett bli en diskusjon hva som er tradisjonell drift. Det samme gjelder tiltak med næringsfunksjon. Her vil de fleste anlegg i reindrifta kunne passes inn. Om det skal gies tillatelse vil i slike tilfeller alltid bli ei vurdering mellom ulemper for reindrifta og skade for naturmiljøet.

Større anlegg betinger som ofte motorisert ferdsel både i forbindelse med bygging og bruk av anlegget. I tråd med det som tidligere er nevnt for bl.a. sommerboplasser, vil den beste løsning være å holde større anlegg utenfor verneområdene gjennom egne forenklete reguleringsplaner eller tilpassing av grensene for verneområdene slik at anleggene blir liggende utenfor.

Dersom reindriftsveger og større tekniske anlegg tillates plassert inne i verneområdene, vil det øke belastninga på dem. Et annet forhold er at en veg inn i et verneområde kan bety økt ferdsel og dermed press fra andre grupper for å nytte vegen. I nest omgang kan det slå negativt ut for reindrifta.

Alt.3 vil sjølsagt i en del tilfeller bety ulemper og merkostnad for næringa, men trenger ikke alltid gjøre det.

Dersom en med bruer mener enkle klopper eller hengebruer beregnet på mennesker, vil de kunne være til nytte både for reindrifta og allmennheten. I de tilfeller slike anlegg betyr innkorting av ferdselsveger/stier, kan de også være med på å redusere behovet for motorisert ferdsel. Mindre klopper eller hengebruer vil i de fleste tilfeller bety lite for naturmiljøet. På den annen side har en eksempler på at reindrifta har latt klopper/bruer forfalle for å redusere ulemper ved ferdsel fra allmennheten.

Et annet forhold som kan nevnes her, er rydding av flytteleier. I reindrifta vil det alltid være behov for rydding i flytteleier som gror igjen. Det vil sjelden være tale om store ryddinger. Rydding vil normalt ikke medføre noen skade på naturmiljøet da det ofte bare er tale om rydding av kratt som vokser opp.

9.1.11. Vedlikehold/utvidelse/ombygging av eksisterende husvære

Her er følgende alternativ antydnet:

1. Tillatt i henhold til dagens regelverk.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i samsvar med tradisjonell bruk for tiltak med næringsfunksjon.

Dersom disse arbeider skjer i samsvar med **alt.1**, vil det normalt ikke medføre noen skade eller ulemper for vernet. Sjølsagt vil forvaltningsmyndigheten ha bedre kontroll ved **alt.2**, men de to forutsetningene som er nevnt under alternativet, vil normalt også bli ivaretatt ved alt.1.

Når det gjelder størrelse på hytter, vises til det som tidligere er nevnt.

Skæhkere distrikt har fem gjeterhytter innenfor verneområdet og Låarte fire. Sommerboligene er ikke regnet med her. I Hartkjølen er det ingen gjeterhytter i dag, men det foreligger planer om oppføring av det.

9.1.12. Vedlikehold/utvidelse/ombygging av reindrifftsanlegg, gjerder o.l. med næringsmessig funksjon

Her er følgende alternativ antydnet:

1. Tillatt i henhold til dagens regelverk.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i samsvar med tradisjonell bruk for tiltak med næringsfunksjon.

Alt.1 medfører ingen endring i forhold til dagens tilstand for reindrifta. Om alternativet vil påvirke vernet avhenger av i hvor stor grad det vil skje utvidelser og hva som betraktes som vedlikehold. Betyr vedlikehold bare vedlikehold av anlegg som er i bruk i dag, vil det neppe medføre spesiell belastning på naturen. Bety det derimot at alle gamle forfalte anlegg fritt kan bygges opp, vil det i en del tilfeller kunne skade naturmiljøet. Både av hensyn til reindrifta og vernet, er det nødvendig med kriterier som slår fast hva som er vedlikehold og hva som er nybygg.

Alt.2 gir forvaltningen mer styring med vedlikehold og ombygging av anlegg. Dersom reindrifta får tillatelse til å vedlikeholde og utvide anlegg som er i bruk eller har vært nytta til tradisjonell reindrift innenfor en viss periode, vil det stort sett kunne imøtekomme næringas behov. En forutsetning må være at ombygginga/utvidelsen er innenfor rimelighetens grenser.

9.1.13. Restaurering/gjenoppbygging av gamle gjerdeplasser, gammer o.l. uten næringsmessig funksjon

Restaurering av gamle anlegg i kulturmessig sammenheng kan ha både positiv og negativ virkning for reindrifta. Den positive virkninga er at anleggene er med på å dokumentere reindriftas bruk av landet og øke forståelsen for næringa hos allmennheten. Den negative virkninga er at restaurering av et anlegg er å betrakte som et inngrep som på linje med andre kan skade næringa. Dersom et restaurert anlegg for eks. blir tatt i bruk i forbindelse med turisme, kan det øke ferdsla i området og dermed bety ulemper.

Her er følgende muligheter antydnet:

- 1 Tillatt i henhold til dagens regelverk.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse til bevaring av tiltak med kulturhistorisk verdi. og næringsmessige behov som gjenoppstår. Her må totalbelastning på området og forhold til motorisert ferdsel vurderes.
- 3 Gjenoppbygging tillates ikke.

Alt.1 medfører ingen endring i forhold til dagens tilstand og den som gjelde utenfor verneområdene.

Dersom interesser utenfor reindrifta får tillatelse til å foreta restaurering av gamle anlegg inne i verneområdene, kan det medføre ulemper for næringa. Spesielt vil det være tilfelle dersom anleggene tas i bruk i turistmessig sammenheng. Erfaringer med restaurering/ombygging av skogshusvær/oppsynshytter som tas i bruk til utleiehytter, tilsier også varsomhet på dette felt. Alternativet er ut fra dette ikke tilrådelig av hensyn til reindrifta.

Alt.2 gir forvaltningen mer styring med utviklinga.

I en del tilfeller kan vern av kulturminner være med som vernemotiv og i slike tilfeller kan det være aktuelt å restaurere dem. Dersom hensynet til reindriftsnæringa taler mot det, bør det ikke skje.

Er det tale om næringsmessige behov som gjenoppstår, vil det være naturlig å behandle restaureringa på linje med nyanlegg. Jeg forutsetter her at kulturminnet er så forfalt at det ikke er tale om vedlikehold.

Dersom alle gamle anlegg som er forfalt, skal kunne bygges opp, kan det lett bli mange anlegg. Det kan bety ulemper og skade både for reindrifta og vernet. Mange anlegg i et vernet område forringer vernet og fører lett til at den totale belastninga på området bli stor. Det øker behovet for motorferdsel i forbindelse med transport og vedlikehold av anleggene.

Ombygging av en gamle til ei gjeterhytte vil normalt gjøre det lettere for reindrifta og bl.a. føre til mindre forbruk av brensel. Men ombygging/erstatning av gamle med hytte må ikke føre til at begge blir stående og brukt, eller at hytta/gammen tas i bruk til formål som medfører ulemper for vernet og reindrifta. Erstatning av gamle med hytte vil neppe påvirke behovet for motorisert ferdsel.

Alt.3 er neppe realistisk, men det vil være en fordel med forbud mot all restaurering/gjenoppbygging som er til ulempe for reindrifta.

9.1.14. Uttak av material/ved til brensel i hytter, gammer o.l.

Gjeterhytter/-gammer ligger gjerne i snaufjellet der det er sparsomt med skog. Fjellskogen er viktig både for reindrifta og viltet og det er nødvendig å verne den mest mulig. I tidligere tider da reindriftnas folk bodde i fjellet det meste av året, var behovet for brensel stort og det kunne enkelte ganger gå ut over fjellskogen. Dagens reindrift har langt mindre behov for brensel og en ser sjelden skade på grunn av hogst til formålet.

Her er følgende muligheter antydnet:

- 1 Tillatt etter behov
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse i tilviste områder, etter søknad i hvert enkelt tilfelle, og i ulike soner.

Alt.1 viderefører dagens tilstand, men kan i verste fall bety at den skog som er nærmest hytta/boplassen, blir tatt. Det kan i enkelte tilfeller bety verdifull fjellskog. På den annen side er behovet for brensel til små gjeterhytter beskjedent. De fleste reindriftshytter er i dag godt isolert og det nyttes gass til koking. Dette gir langt mindre behov for brensel enn da gammen og teltet utgjorde boligen.

På steder der flere hytter er konsentrert, for eks. på sommerboplassen, kan behovet for brensel bli relativt stort og dersom all hogst konsentreres til et sted, kan det virke skjæmmende. For reineierne vil det bety lengre transport, mer arbeid og økte kostnad dersom de må langt av sted for å hente brensel eller transportere det utenfra.

Det er forholdene i det enkelte tilfellet som avgjør om det vil være forenlig med vernet å tillate fritt uttak av brensel til hytter og gammer.

Ligger det til rette for uttak av brensel i spesielle områder og disse ikke ligger for langt fra hytta, trenger **alt.2** ikke bety spesielle ulemper for reindrifta.

Ved tilvising etter søknad vil forvaltningen ha mulighet til å styre og spre hogsten til områder der uttaket betyr minst for vernet. Tilvising av spesielle områder for uttak av brensel, vil være enklere å administrere enn tilvising etter søknad og en vil oppnå det samme i begge tilfellene. For reindriftna vil tilvising av områder være enklere og by på mindre problem enn å måtte søke. Jeg forutsetter her at utvisning av områder skjer i samråd med reindriftna.

Differensierte soner vil tilnærmet virke på samme måte som tilvising av bestemte områder. Jeg tror det vil være enklest for begge parter med tilvising av områder dersom uttak av brensel skal bygge på tillatelse fra forvaltningen.

Hogst eller innkjøring av brensel på vinterføre, bør vurderes i hvert enkelt tilfelle. Betyr innkjøring av brensel betydelig lengre transport enn hogst uten for stor skade i nærheten av hytta, sier det seg sjøl at hogst bør foretrekkes. Hensynet til motorferdsel i verneområder tilsier det.

I den grad de berørte distrikt hogger i dag, blir brenset fraktet med snøscooter til hyttene på vårvinteren.

9.1.15. Uttak av material/virke til reparasjoner av lovlige innretninger (gjerder o.l.)

De fleste av reindriftas anlegg er i dag oppført av bearbeidde materialer og det tilsier mindre bruk av material tatt på stedet enn tidligere. Det er i første rekke til vedlikehold av gjerder at det kan være naturlig å ta virke på stedet. Normalt vil dette ikke medføre noen skade.

Vedlikehold av gammer betinger naturlige materialer som tre, never og torv. Hytter har i de fleste tilfeller erstatta gammer og i dag er det lite behov for uttak av material til dem.

I en del høver kan det også være aktuelt med litt uttak av material til klopper på blaute steder eller over mindre elver. Slikt uttak betyr neppe noe for vernet.

Tidligere da det blei nytta virke fra stedet til gjerder og diverse innretninger i reindriften, kunne det gå med mye skog.

Her er antydning følgende muligheter for uttak:

- 1 Tillatt etter behov.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse til uttak i tilviste områder, etter søknad i hvert tilfelle og i ulike soner.
- 3 Tillates ikke tatt innen verneområde for noen/alle formål.

Alt.1 betyr at dagens praksis kan føres videre og gir ingen nye problem for reindriften.

Alt.2 gir forvaltningen mulighet til å styre uttaket og ha kontroll med det. Det betyr at de kan stramme inn på bruken dersom det i framtida blir behov for det. For reindriften er dette ei innskrenkning i den rett og bruk de utøver i dag, men i praksis betyr det lite for dagens bruk dersom bestemmelsen ikke praktiseres for firkantet.

Tilvising av material i bestemte områder kan i noen tilfeller være tungvint. Reindriften har for eks. ved reparasjon av gjerder behov for å ta material i tilknytning til gjerdet. Det gir minst arbeid og minst transport for dem. Når det gjelder material til reparasjoner av gammer og andre innretninger i reindriften, har en tilnærmet samme forhold.

Tilvising etter søknad i hvert enkelt tilfelle vil være tungvint og medføre mer administrasjon og problem enn tilvising av områder.

Differensierte soner vil tilnærmet virke på samme måte som tilvising av bestemte områder.

Alt.3 vil medføre ekstra arbeid, mer transport og økt kostnad for reindriften i forhold til dagens situasjon. Dette alternativet vil gi mindre uttak av skog i verneområdet, men det kan på den annen side øke den motorisert ferdsel og skape mer uro i verneområdet.

Omfanget av uttak av trevirke til disse formålet er i dag begrenset i berørte distrikt.

9.1.16. Uttak av materiale/virke til nyoppføring av tillatte innretninger (hytter, lavoer, gammer, gjerder o.l.)

For nyanlegg som gjerder og hytter nyttes det i dag nesten utelukkende bearbeidet material her. Material til gammer og lavoer tas derimot på stedet.

Her er antydningene følgende muligheter for uttak:

- 1 Tillatt etter behov.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse til uttak i tilviste områder, etter søknad i hvert tilfelle, og i ulike soner.
- 3 Tillates ikke tatt innen verneområde.

Situasjonen her er tilnærmet den samme som for vedlikehold i foregående avsnitt. Forskjellen er at omfanget av uttaket kan bli større når det gjelder nyanlegg, men behovet for material til disse formål vil likevel være begrenset i berørte distrikt. Med bakgrunn i det viser jeg til det jeg har uttalt i foregående avsnitt.

9.1.17. Uttak av material til handverk; rilkuler, bark, never, tæger o.l.

Fra gammelt har folk i samiske næringer tatt materiale til bruksgjenstander, redskap og husflid fra naturen, og det har vært en naturlig del av samisk næring. Omfanget av dette uttaket er sjelden av en slik størrelse at det har nevneverdig virkning i naturen.

Det er antydningene følgende muligheter for uttak:

- 1 Tillatt i tilknytning til lokal samisk husflidsnæring.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse i tilviste områder, etter søknad i hvert tilfelle og i ulike soner (Virkning i forhold til motorisert ferdsel, og alternativer utenfor verneområdene).
- 3 Tillates ikke tatt innen verneområdene for noen/alle formål.

Alt.1 er i samsvar med dagens praksis og gammel tradisjon. Samisk næring ser på ei innskrenkning her som en vesentlig innskrenkning i deres rettigheter.

Et annet forhold er at det er populært å nytte material fra naturen og at mange utenom de samiske næringene også tar emner fra den. Dette gjør at det i lett tilgjengelige områder (uten sammenheng med vern) kan bli pågang på spesielle emner, for eks. rilkuler, og skogen blir rensket for slike.

Alternativet begrenser uttaket til lokal samisk husflidsnæring og det vil redusere uttaket i forhold til dagens situasjon, men det kan by på problem å avgjøre hvem som utøver lokal samisk husflid. Jeg tar som gitt at emner til bruksgjenstander i reindrifta går inn under samisk husflid.

Dersom uttaket begrenses slik som antydningene i alternativet, vil det neppe ha betydning for vernet. Jeg forutsetter da at emnene bare nyttes til egen produksjon og at det ikke foregår salg av dem. Uttak av emner til dette formålet vil for det meste skjer utenfor verneområdene.

Alt.2 gir forvaltningen styring med uttaket, men betinger mer administrasjon.

Skal en ha tilviste områder, kan det føre til at skogen i slike områder blir relativt hardt belastet og dermed mister en del av sitt naturlige preg.

Ved å gi tillatelse etter søknad kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til enkelte å ta ut virke til formålet. Det vil gi styring med uttaket, men lett skape misnøye.

Differensierte soner for uttak kan være ei bedre løsning enn tilviste områder. Ved differensiering vil spesielle følsomme soner, for eks. fjellskogen, kunne holdes utenfor.

Betinginger uttak av virke til husflid i verneområdene bruk av motorisert ferdsel, vil det kunne medføre ulemper for reindrifta og påvirke vernet.

Som nevnt skjer det vesentlige av uttak av slikt virke utenfor verneområdene og det vil sannsynligvis også være tilfellet i framtida. Uttak av slikt virke fra folk utenfor samisk næring er sannsynligvis betydelig større enn fra folk innen samisk næring.

Alt.3 er det alternativet som er mest attraktivt for verneformålet og påvirker naturen minst. De store skogarealene utenfor verneområdene tilsier også at et totalforbud mot uttak i verneområdene neppe vil medføre store tap eller ulemper for brukerne. På den annen side vil det uttak reindrift/samisk næring står for i verneområdene neppe registreres.

9.1.18. Jakt/fangst/fiske

Jakt, fangst og fiske skal praktiseres etter den generelle lovgivinga på dette felt. Det tilsier at det ikke blir endring for reindrifta i forhold til dagens situasjon.

Fra reindrifta er det uttrykt bekymring for at vernet skal redusere muligheten for jakt på/uttak av rovdyr. Etter det som er antydnet fra Fylkesmannens miljøvernveddeling, er det neppe grunnlag for ei slik bekymring. Muligheten til å ta ut/jakte på rovvilt vil være den samme i verneområdene som utenfor.

Et forhold som kan påvirke muligheten for fiske, er bruk av motorbåt på større vatn i verneområdene. Et slikt forbud vil kunne påvirke reindriftas mulighet til å utnytte fiske i større vatn i verneområdene. På den annen side vil det redusere ferdsla og gi mindre uro i naturen. Det vil virke positivt både for reindrifta og vernet.

9.2. Forvaltning av reindriftas interesser i verneområdene

Av det som er behandlet foran, framgår at spørsmålet om hvem som skal forvalte reindriftas interesser og kunne gi tillatelse til dens inngrep i verneområdene, er sentralt.

Skal de forvaltes:

1. I henhold til dagens regelverk, eller skal
2. forvaltningen kunne gi tillatelse?

Med forvaltningen menes her forvaltningsmyndigheten for verneområdene.

Ved **alt.1** er det lov- og regelverk som gjelder for reindrifta og reindriftsforvaltningen med dens organ som bestemmer. De som er innenfor dette system kjenner reindrifta, dens behov og har tillit i næringa.

Dersom **alt.2** velges betyr det at et nytt organ kommer inn og skal forvalte en del av reindriftas interesser. Reindrifta ser dette som uheldig og peker på at her skal folk som ikke kjenner næringa tilstrekkelig, forvalte dens rettigheter. Dette kan bety mindre tillit til forvaltninga. Et annet forhold er at slik dobbeltforvaltning betinger mer byråkrati og tungrodd forvaltning.

En **tredje måte** å gjennomføre forvaltninga på er at reindriftas inngrep og aktiviteter i verneområdene forvaltes etter gjeldene lov- og regelverk for reindrifta, og at forvaltningen for

verneområdene i forbindelse med høring og saksbehandling for større innflytelse og gis høve til å legge ned en form for veto mot inngrep og aktiviteter som ikke er forenlig med vernet.

9.3. Andre tema

9.3.1. Svensk reindrift

Når det gjelder grenseområdet mot Sverige i den foreslåtte Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark, er det grensegjerde på hele strekningen. Der det ikke er samsvar mellom grensa og gjerdet, er det gjerdet som i praksis er grensa mellom norsk og svensk reindrift. Enkelte år kan det forekomme litt sammenblanding mellom norsk og svensk reindrift, men det byr ikke på problem å få til skillinger.

9.3.2. Aktiviteter fra samfunnet utenfor reindriften

Vern av områder vil på ulike måter og felt påvirke bruken av dem fra interesser utenfor reindriften. I neste omgang vil denne bruk kunne påvirke reindriften. Vernebestemmelsene, eventuell markedsføring av verneområdene og tilrettelegging i dem vil således ha betydning for reindriften.

9.3.2.1. Markedsføring av verneområdene

Markedsføring av verneområdene kan skje på ulike måter og fra flere instanser. Vernestatus for et område kan i seg sjøl være med på å øke interessen for det, men det er i første rekke markedsføring av og tilrettelegging for friluftsliv som bestemmer trafikken i det.

Et verneområde der for eks. motorferdsel, jakt og andre aktiviteter reduseres, og det ikke skjer markedsføring eller tilrettelegging av noe slag, vil normalt få mindre trafikk og aktiviteter av mennesker.

Markedsføring av verneområder kan skje fra statlige organ, kommuner, reiselivsnæring, turistforeninger, andre organisasjoner og enkeltpersoner. All markedsføring skjer ut fra ønsket om å trekke mer mennesker til verneområdene og er dermed indirekte med på å redusere grunnlaget for reindriftsnæringa i dem. På den annen side kan vernet være med på å hindre inngrep og aktiviteter som i større grad kan redusere områdenes verdi for reindriften i framtida.

For reindriften er et vern både mot inngrep/aktiviteter og markedsføring det som har størst verdi.

Fra reindriften er det uttrykt frykt for at et eventuelt Villmarksenter i tilknytning til verneområdene vil være med på å øke presset på dem og dermed bli til skade for næringa. I den grad et slikt senter har til hensikt å trekke folk til områdene, vil dette kunne skje.

9.3.2.2. Tilrettelegging for friluftsliv

Tilrettelegging for friluftsliv ved merking og utbedring av stier, og bygging av bruer og overnattingshytter vil normalt øke ferdsla i verneområder der det skjer. Økt ferdsel i følsomme områder for reindriften, virke forstyrrende på den. Det samme er tilfelle dersom det blir økt ferdsel og aktivitet i tilknytning til arbeidsanlegg og oppsamlingsområder.

Ved soneinndeling av verneområdene er det viktig for reindrifta at områder av spesiell verdi for den, blir lagt ut som soner uten tilrettelegging.

Ved merking av stier kan en til en viss grad styre ferdsla til områder der den gjør minst skade på naturen og reindrifta.

Berørt distrikt ønsker ikke tilrettelegging for friluftsliv i verneområdene. Det er her spesielt pekt på at de planlagte turstier og turisthytter i Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark ikke må realiseres.

9.3.2.3. Eksisterende hytter

Innenfor verneområdene er det relativt mange hytter. I Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark kan det dreie seg om rundt 200 private hytter, noen få i Verdal, ca. 70 i Steinkjer, ca. 100 i Snåsa, 4 i Grong og ca. 10 i Lierne. I tillegg kommer en del setrer (ca. 15), næringshytter og 27 utleiehytter tilhørende fjellstyrene, Statsskog, Verdalsbruket, Steinkjer kommuneskoger og Grong kommuneskog. Nord-Trøndelag Turistforening har hytter i Skjækerdalen og i Steinkjer kommunes del av verneområdet.

I Hartkjølen nasjonalpark ligger ca. 40 private hytter, 10 - 12 setrer og 4 fjellstyrehytter.

Generelt medfører hytter og trafikk fra dem både direkte og indirekte ulemper og tap for reindrifta. For de berørte distrikt er alle disse hyttene og den trafikk og aktivitet de medfører ei stor belastning.

Fra reindrifta blir det hevdet at flere av hyttene er ulovlig oppført eller gamle buer, setrer, gammer og naust som har fått bruksendring. Det blir også pekt på at den størrelse mange av hyttene har fått, øker forbruket av skog betydelig og at det i neste omgang går ut over fjellskogen i deler av området. Det er også en utstrakt motorferdsel til hyttene på vinterføre. Det gjør at hyttene har fått en langt høgere bruksfrekvens og en annen bruk enn tidligere. Disse forhold påfører reindrifta direkte og indirekte tap og ulemper.

Både for reindrifta og vernet ville det være en fordel om antall hytter i verneområdet kunne begrenses ved at de som ligger i sentralt reinbeiteland og påfører reindrifta størst problem og tap, fjernes eller pålegges restriksjoner på bruken.

Dersom vernet fører til at det i randsonen utenfor verneområdene blir økt hyttebygging, vil også det være til skade for reindrifta.

9.3.2.4. Motorferdsel

I dag reguleres motorferdsla i de foreslåtte verneområdene av motorferdselslovens bestemmelser. Den gir på spesielle betingelser mulighet til å legge ut isfiskeløyper til avsidesliggende vatn på vinterføre, og dispensasjon fra lovens ferdselsforbud til visse formål. Det er strengere restriksjoner på barmarkskjøring, men også her er det dispensasjonsadgang.

I verneområdene må en forutsette betydelig strengere restriksjoner på motorferdsel enn i dag. Bl.a. tilsier standardforskriftene for nasjonalparker at det ikke blir høve til å legge ut isfiskeløyper. Forvaltningsmyndighetene kan gi dispensasjon for næringsformål, i forbindelse med transport til hytter og støler samt materialtransport i forbindelse vedlikehold og byggearbeider. En må også regne med at det vil bli gitt tillatelse til transport av felt storvilt.

Vernet tilsier imidlertid en langt strengere praksis enn i dag der det er opp til den enkelte kommune å gi dispensasjon.

Den motoriserte ferdsla, spesielt på vinterføre, fra folk utenfor reindrifta er i dag et problem for reindrifta. Den sprer uro i beitelandet. Redusert motorisert ferdsel i utmarka fra folk utenfor reindrifta, vil tjene næringa.

Etter standardforskriftene vil det ikke være tillatt med motorferdsel på vatn (motorbåt), men fra Fylkesmannens miljøvernavdeling har en fått opplyst at det er sannsynlig at det på visse vilkår vil bli tillatt på noen av de større vatn der det er behov for det.

Reduksjon i denne ferdsla vil kunne få positiv virkning for reindrifta.

I Verdal, Snåsa og Lierne nasjonalpark er der lagt ut isfiskeløyper i Lierne fra Aspeneset til Guslihytta og fra Berglia til Guslihytta. I tillegg til dette er det en utstrakt bruk av dispensasjoner. Bl.a. er det for inneværende valgperiode (1996 - 2000) gitt 150 dispensasjoner for kjøring til egen og familiens hytter. I tillegg er det gitt over 320 dispensasjoner for transport av utstyr til leide hytter og fjellstyrehytter. I disse tall inngår også dispensasjoner for verneområdet i Hartkjølen, der det også er to isfiskeløyper, fra Sørli til Grunntjønna og fra Mebygda til Langtjønna.

I Verdal og Steinkjer foregår det meste av kjøringa til hyttene på vinterstid som leiekjøring, men det gies en del dispensasjoner til enkeltpersoner. Det er lagt ut løype for funksjonshemmede for rekreasjonskjøring på strekninga Storlunet - Haukberget.

I Grong er det bare 4-5 dispensasjoner årlig for kjøring til hytter innenfor verneområdet på vinterføre.

I Snåsa er det ikke isfiskeløyper innenfor verneområdet, men det er flere dispensasjonsløyper som krysser gjennom verneområdet. I kommunen gies det et betydelig antall dispensasjoner for kjøring. Bl.a. gis det rundt 50 dispensasjoner årlig for transport av bagasje og utstyr til hytter for en eller flere sesonger. Det gis også en god del dispensasjoner for transport av bagasje og utstyr til utleiehytter og for transport av båter og utstyr til naust. 10 stykker i kommunen har tillatelse til ervervsmessig kjøring, leiekjøring.

Fra reieneierne er det pekt på at det i Lierne også er en del motorferdsel på bar mark i forbindelse med bærsanking, jakt m.m. som setter spor etter seg.

Dette viser at det innenfor de foreslåtte verneområdene er utstrakt motorisert ferdsel på vinterføre. Reieneierne meiner det mest av denne kjøringa er unødig og i strid med intensjonene i motorferdselsloven. Det er bl.a. pekt på at når det gies dispensasjon for kjøring til et mål, gies det i en del tilfeller også høve til å ha med en ledsagersnøscooter av hensyn til sikkerheten.

Et vern som fjerner isfiskeløypene og det meste av den øvrige motoriserte ferdsla i verneområdene, vil få stor positiv betydning for reindrifta og vernet.

9.3.2.5. Utleie av hytter/motorferdsel

Utleie av hytter betyr trafikk av mennesker og dermed mer uro i beiteområdene. For hytter som ligger langt av lei, vil det som oftest også bety motorferdsel for transport av mennesker og utstyr.

Det er sannsynlig at de som driver med utleiehytter i verneområdene, vil bruke vernet som agn for å øke omfanget av utleien.

I Lierne kommune har fjellstyret 9 utleie- og oppsynshytter, 4 i Hartkjølen og 5 i verneområdet i vest. Grong kommune har ei utleiehytte. I Snåsa er det 15 utleiehytter tilhørende fjellstyret, Statsskog og fjellgårdene. I Steinkjer har Steinkjer kommuneskoger 3 utleiehytter. I Verdal har Verdalsbruket 3 utleiehytter innenfor og ei tett utenfor foreslått verneområde. I tillegg til disse utleiehyttene leies enkelte private hytter i området også ut i perioder. Det meste av utleien skjer i forbindelse med fiske og jakt.

Disse hyttene og motorferdsel som er vanlig i tilknytning til dem, er på linje med de private hyttene med på å øke presset på reindrifta og redusere de foreslåtte verneområdenes verdi som villmarksområder og naturgrunnlag for reindrifta.

Fører vernet til økt utleie av hyttene, øker det ulempene for reindrifta. For reindrifta vil det være en fordel om det blir forbud mot kommersiell næringsvirksomhet av denne type i verneområdene.

Fra reindrifta blir det pekt på at mange av utleiehyttene er gamle skogshusvær eller jakt- og fiskebuer/gammer som er restaurert/ombygd og tatt i bruk til formålet. Reindrifta meiner det her er tale om bruksendringer som er i strid det opprinnelige formålet med byggverkene. Bruksendringene har skjedd uten at næringa har hatt høve til å uttale seg til dem. De stiller i den forbindelse spørsmål ved lovligheten ved de bruksendringer som her har skjedd.

9.3.2.6. Skogsdrift/skogsbilveger

Gammel, urørt barskog og fjellskog er spesielt verdifullt som vinterbeite for rein når snøforholdene gjør det vanskelig for den å komme til beite på bakken.

Moderne skogbruk og skogsbilveger medfører både direkte og indirekte tap av beiteland og ulemper for reindrifta. Skogsbilveger legger også beiteområdene åpne for allmenn ferdsel.

Totalforbud mot skogsdrift og skogsbilveger i verneområdene vil være med på å sikre næringsgrunnlaget for reindrifta i framtida. Fra Låarte pekes det spesielt på skogområdene ved Holderen og i Seisjødalen. Fra Skæhkere er det pekt på at det ikke er ønskelig med uttak av skog til brensel i området Skjækervatnet-Åsvatnet-Nåvatnet og i Grønningslia.

Fjellskogen her er viktig for reindrifta.

Et vern som tar hensyn til disse ønsker vil være positivt for reindrifta.

Fra berørte distrikt er det videre pekt på at en del skogområder utenfor de foreslåtte vernegrensene også bør komme med i vernet. Det gjelder for begge verneområdene (se nærmere om dette seinere i kap. 9.4).

9.3.2.7. Fjellgårdene

På Gaundalen og Gjevsjøen er det aktiv jordbruksdrift med sau. Vanlig drift på disse gårdene har liten innvirkning på reindrifta. For reindrifta er det positivt at det er drift og fast bosetting slik at de kan ta inn her når de er i områdene.

Dagens drift av gårdene skaper få problem for reindrifta, men dersom det i framtida satses mer på turisme og dermed økt ferdsel i fjellområdene i tilknytning til gårdene, vil det kunne påføre reindrifta problem og ulemper.

Et mer aktivt skogbruk i tilknytning til fjellgårdene vil være til skade for reindrifta. Innenfor Verdal-Snåsa-Lierne nasjonalpark ligger fjellgårdene Gaundalen, Holderen, Gjevsjøen og Gressåmoen.

9.3.2.8. Annen beitebruk/motorferdsel

Vernet vil etter det jeg har fått opplyst, ikke medføre vesentlige endringer i beitebruken i området og det vil derfor neppe påvirke forholdet mellom reindrift og annen beitebruk. I den grad unødig motorferdsel på vinterføre i forbindelse med sauedrift (transporter, ettersyn av gjeterhytter og lignende) kan reduseres, vil det være en fordel for reindrifta. Eventuell utleie av hytter i sauenevinga til jegere og fiskere kan medføre mer motorferdsel og dermed ulemper for reindrifta.

9.3.2.9. Jakt og fiske - Bruk av hund

Jakt og fiske innenfor verneområdene vil bli tillatt i samsvar med bestemmelsene i Lov om viltstell og Innlandsfiskeloven. Det tilsier små endringer i forhold til situasjonen i dag.

Reduserte muligheter til motorisert ferdsel i forbindelse med disse aktiviteter og bortfall av isfiskeløyper i verneområdene, vil være en fordel for reindrifta.

Jakt og spesielt jakt med hund kan på høsten og vinteren medføre uro i beitelandet og ulemper for reindrifta. Redusert bruk eller forbud mot bruk av hund i områder som nyttes som beite for rein på høsten og vinteren, vil virke positivt for reindrifta. Et generelt forbud mot vinterjakt i mye brukte vinterbeiter vil ha minst samme virkning.

Områdene øst for Blåfjellvatnene og Holøla, Middagsfjellet, er sentralt vinterbeite for reindrifta i Låarte reinbeitedistrikt. Mye vinterjakt og spesielt vinterjakt med hund gjør det vanskelig å få reinen til å utnytte beitene her. Et forbud mot vinterjakt med hund her vil ha stor verdi for reindrifta i distriktet. Det beste for reindrifta ville imidlertid være om all vinterjakt i området blei forbudt.

For Låarte vil det også være en til stor nytte om høstjakt med hund i høstbeiteområdene nord og øst for Langvatnet og i Seisjødalen kunne forbys.

Skæhkere peker også på at høstjakt med hund er et problem for dem i fjellområdet Skjækerdalen - Grønningen. Et forbud mot slik jakt vil være en fordel for reindrifta her.

I store deler av Hartkjølen er også høstjakta et problem. Her blir det også pekt på at isfiske og aktiviteter i tilknytning til det medfører uro og ulemper i kalvingslandet i Fiskeløsdalen og i de sør-vestre deler av det foreslåtte verneområdet.

Lov om reindrift §29 gir adgang til utvidet bandtvang for hund i områder der hensynet til reindriften tilsier det.

Fra reindriften pekes på at det i forbindelse med høst- og vinterjakta opprettes teltleirer av jegere enkelte steder og at teltene kan bli stående over lengre tid. På slike steder kan det også gå hardt ut over gammel skog. Undertegnede kan opplyse at dette også er et problem i andre nasjonalparker, bl.a. Dividalen nasjonalpark. Ved utforming av vernebestemmelsene bør en være oppmerksom på dette.

Reineierne peker på at de i lokalsamfunnene som driver jakt og fangst som næring ikke må rammes av eventuelle innskrenkninger i jakttilbudet.

9.3.2.10. Rovvilt

De foreslåtte verneområdene inngår i kjerneområde for bjørn. Rovvilt står for største delen av tapene i reindriften i de foreslåtte verneområdene. Uro i beitelandet som følge av rovdyraktivitet, medfører også indirekte beitetap. Ved siden av at rovdyr påfører reindriften direkte økonomiske tap, gjør de det vanskelig å drive systematisk avlsarbeid/utvalg av dyr.

For Låarte gjør rovdyraktiviteten det bl.a. også vanskelig å utnytte de beste sommerbeitene. Reinen blir skremt/jaget opp i høgfjellet der det er dårligere vår- og sommerbeite. Reineierne peker også på at all forskningsaktivitet med bl.a. å følge bjørnen, uroer reinen i kalvingstida og på sommeren og betyr ulemper for dem.

Dersom vern av områdene medfører økning i rovdyrbestanden og økt forskningsaktivitet på rovdyr i områdene, betyr det økte tap og ulemper for reindriften.

9.3.2.11. Gjerder

På gamle setervoller og utmarksslåtter forekommer nedfalte gjerder. Dette skaper ingen spesielle problemer for reindriften, men det virker skjæmmende i naturen.

Sauenæringas oppsamlingsgjerder og gjerder i tilknytning til fjellgårdene har heller ikke medført spesielle problemer for reindriften.

Alle brukere av utmarka vil tjene på at gamle gjerder som er gått ut av bruk, blir fjernet.

9.3.2.12. Reiseliv, bruk av hest og trekkhund

En har foranpekt på at markedsføring av verneområdene vil kunne øke trafikken i dem og redusere grunnlaget for reindriften. Ei satsing på reiseliv i verneområdene med økt bruk av utleiehytter og annet husvær i området, vil medføre krav om motorisert ferdsel for transport av mennesker og utstyr. Både økt motorferdsel og mer menneskelig aktivitet i områdene, virker negativt inn på reindriften.

Bruk av hest og trekkhund kan ha samme indirekte virkning som motorisert ferdsel, men vil ikke på samme måte som den spre uro i områdene. Ferdsel med hest vil i første rekke skje på sommeren og ferdsel vil stort sett følge eksisterende turstier i området. Trekkhund er bare aktuell på vinterføre. Oppe i fjellet er trekkhunder ikke avhengig av spesielle løyper, men kan ferdes relativt fritt. Bruken av trekkhund i de aktuelle områdene har økt de siste årene. Denne

trafikk kommer både fra bygdene rundt og fra Sverige. Spesielt på vårvinteren kan hundekjøring medføre ulemper for reindriften i området.

For reindriften er det en fordel om slik ferdsel kanaliseres til leier og områder der ulempene for næringa blir minst.

9.3.2.13. Kulturvern/skjøtselstiltak

Dersom det settes i gang omfattende skjøtselstiltak med restaurering av gamle forfalte bygninger, gjennomføring av myrslåtter og lignende, kan en ikke se bort fra at det kan medføre ulemper for reindriften. Slik virksomhet kan også medføre mer motorisert ferdsel i verneområdene.

9.4. Grenser for verneområdene m.m.

Hvor grensene for verneområdene legges, er av stor betydning for reindriften. Her er det av interesse for næringa å sikre/verne områder som er viktige for den, mot inngrep og aktiviteter som medfører tap og ulemper. På den annen side er det også områder reindriften er interessert i å holde utenfor vernet. Det er i første rekke områder der den har anlegg og stor aktivitet.

Innenfor verneområdene er det som ellers, områder som er av større verdi for reindriften enn andre. Ved sonering av verneområdene for brukerne, er det viktig for reindriften å unngå enhver form for tilrettelegging for allmennheten i slike områder. På den annen side kan det også innenfor verneområdene være områder der tilrettelegging i mindre grad berører næringa.

Skæhkere peker på at grensa mot Roktdalen-Imsdalen bør trekkes lengre ned mot dalbotn for

å sikre den fjellskogen som er igjen her, av hensyn til reindrifta. Fjellskogen er en viktig ressurs som har stor betydning for reindrifta spesielt under vanskelige vinterbeiteforhold. Distriktet peker også på at fjellskogen sørvest for vestenden av Grønningen bør inngå i verneområdet. Her ønsker de grensa lagt til kote 500 fra Sæterhaugen til Storsteinelva. Herfra og nordover ønsker de grensa trekt høgre opp slik at reindriftsanlegget de har her, kommer utenfor verneområdet.

Låarte peker på at Statsskog er i ferd med å hogge ut et skogområde ved Leirsjøen i Snåsa på grensa mot Grong. Her meiner de at grensa for verneområdet bør trekkes betydelig lengre vest mot dalbotn og at det ikke tillates mer hogst øst for Leirsjøen. Av hensyn til ønske fra distriktet bør Statsskogs drift her stanses inntil vernespørsmålet er avklart. Distriktet peker også på at Statsskogs hogst-/skogsmaskiner har rasert viktige beiteområder innover Lurudalen fra samløpet med Alma mot Andorsjøen. Det tilsier etter distriktets mening at skogen øst for Leirsjøen bør med i verneområdet av hensyn til reindrifta.

Reindrifta peker også på at et urealistisk ønske fra dem er at vegen innover Lurudalen stenges for allmenn ferdsel og at all skogsdrift her opphører. Det ville virke positivt for næringa og vernet.

Det pekes videre på at det langs Middagsfjellet i Sørli hadde vært ønskelig at grensa trekkes lengre ned, men her er all gammelskogen uthogd og det er lite å vinne på det.

Distriktet peker også på at grensa i nordøst bør trekkes slik at distriktets gjerdeanlegg kommer utenfor verneområdet.

For Hartkjølen nasjonalpark vil det være en fordel for reindrifta om grensa for verneområdet i nordøst trekkes fra Fjellraudberget i nordøst til Middagshaugen og videre østover til riksgrensa. Det vil sikre vern av en del fjellskog som er av stor verdi for reindrifta. En utvidelse av parken i sørvest vil også kunne bevare en del verdifull fjellskog for reindrifta. Her er det antydnet at grensa bør gå fra Storåa til vestenden av Vålfjell og videre over Pålpluttan til riksrøys 186 C.

Eventuell sonering av verneområdene ved forvaltningsplaner vil medføre tap og ulemper for reindrifta dersom det legges opp til tilrettelegging for allmennheten i sentrale beiteområder, viktige trekk- og flytteleier, oppsamlingsområder og områder med reindriftsanlegg.

Forvaltningsplaner for verneområdene må ta hensyn til reindriftas arealbruk og utarbeides i samråd med næringa og Reindriftsforvaltningen.

9.5. Lokal eller sentral forvaltning?

Forvaltninga av verneområdene og hvem som får ansvaret for den, kan få stor betydning for reindrifta.

All erfaring tyder på at økt lokal forvaltning betyr flere ulemper for reindrifta. Grunnen til dette er faren for at lokal forvaltning vil medføre en mer liberal politikk når det gjelder motorferdsel i utmark, hyttebygging, turistmessig utnytting av områdene, skogbruk, andre inngrep og annen næringsmessig utnyttelse enn sentral forvaltning vil gjøre. Reindrift/samisk næring blir lettere overkjørt av det store flertall ved lokal forvaltning.

Ei forvaltning med større avstand til allmennheten i lokalsamfunnene (f.eks. fylkesmannen), er i større grad i stand til å ta hensyn til naturen, målet med vernet og det minoritetsvern som er nødvendig for å sikre samisk næring og kultur, enn ei lokal forvaltning.

Ei overføring av en del av forvaltninga av verneområdene til kommunene vil, ut fra dette, kunne bli til skade for reindrifta og samisk næring.

10. Hva skjer uten vern?

Uten vern av områdene vil dagens utvikling fortsette. Det vil bl.a. kunne bety:

- Flere inngrep i form av skogsbilveger, skogsdrift, gruvedrift, hyttebygging, turisthytter og annen næringsvirksomhet.
- Mer aktivitet i området og økt motorisert ferdsel, spesielt på vinterføre.
- Mindre mulighet til å styre ferdsel som kan medføre ulemper for reindrifta.
- Mindre mulighet til å styre jakttrykket, spesielt bruken av hund og vinterjakt.
- Reduserte vinterbeiter for rein på grunn av skogbruk i verdifulle beiteområder.
- Mer lokal styring med bruken av utmarka og større fare for at reindrifta/samisk næring overkjøres.

Hvor stort presset blir på de enkelte felt, er det ikke mulig å si noe eksakt om. Det avhenger av hvilken samfunnsutvikling vi får de kommende år og hvilken politikk berørte kommuner velger å føre på dette felt.

Muligheten til å forby og styre ulike aktiviteter og inngrep vil være større i en nasjonalpark, et vernet område, enn utenfor. All erfaring til nå tilsier det. Naturvernloven gir sterkere vern mot inngrep og aktiviteter enn annet aktuelt lovverk.

Dagens utvikling kan på sikt, dersom den fortsetter, forringe naturen og redusere dens karakter av villmark. Det tilsier at næringsgrunnlaget for reindrifta reduseres bit for bit.

Aktuell litteratur

(Jeg har her bare ført opp den mest aktuelle litteraturen som er nytta i forbindelse med oppdraget).

- Direktoratet for naturforvaltning: DN-rapport 1996-3; Forvaltning av nasjonalparker.
- Fjellheim, Sverre: Rapport fra registrering av samiske kulturminner i de foreslåtte verneområdene i Børgefjell og Verdal, Snåsa og Lierne. Samisk Kulturminneråd, Snåsa 1998.
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag Miljøvernavdelingen: Diverse materiale og rapporter vedrørende de aktuelle verneområdene.
- Fylkesmannen i Troms: Rapport nr 50 - 1993: Forvaltningsplan for Reisa nasjonalpark og Raisduottarhaldi landskapsvernområde.
- Lappekommisjonen av 12. juli 1889 til Undersøkelse av Lappeforholdene i Hedemarkens, Søndre og Nordre Trondhjems Amter.
- Lyftingsmo, Erling: Norske fjellbeite: Tillegg til bind I, VI, XI, XII. Oversyn over granska reinbeite i Oppland, Hedmark, Sør- og Nord-Trøndelag, Norges Vel 1974.
- Miljøverndepartementet: St.meld. nr. 62 (1991-1992), Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge.
- NOU 1986:13: Ny landsplan for nasjonalparker.
- Nord-Trøndelag Fylkeskommune: Fjellområdene: Verdal - Lierne, Hartkjølen, april 1991.
- Prestbakmo, Hans: Konsekvenser for reindrifta ved en mulig utvidelse av Stabbursdalen nasjonalpark, Moen 1996.
- Prestbakmo, Hans: Notat for Kompensasjonsutvalget; Samfunnsutviklinga og reindrifta, med særlig henblikk på tida etter 1945, Moen 1983.
- Reimers, Eigil: Rein og menneskelig aktivitet (et litteraturstudie), NVE-Vassdragsdirektoratet 1986.
- Reindriftsadministrasjonen: Småskrift nr. 2 1991; Inngrep i reinbeiteland, Følger for rein og reindrift.
- Reindriftsforvaltningen: Ressursregnskapet for reindriftnæringen for reindriftsåret 1. april 1996 -31. mars 1997, januar 1998.
- Sandøy, Ragnhild: Bruk og forvaltning av Øvre Dividalen nasjonalpark. Hovedoppgave ved Institutt for Naturforvaltning, NLH 1981.
- Skogland, Terje: Villrein, Teknologisk Forlag 1994.
- Villmo, Loyd: Diverse utrykte rapporter fra beitegransking i de aktuelle områder.

Vedlegg i rapporten

1. Arbeidsgrenser for Verdal, Snåsa og Lierne og Hartkjølen nasjonalparker med forslag til utvidelse (innspill fra reindriftnæringen).

Vedlegg som oppbevares ved miljøvernavdelingen

1. Framlegg til standard forskrifter for nasjonalparker.
2. Fredningsbestemmelser for Gressåmoen nasjonalpark.
3. Forskrift om fredning av Storfloa naturreservat i Grong kommune, Nord-Trøndelag fylke.
4. Forskrift om vern av Arvasslia naturreservat i Lierne kommune, Nord-Trøndelag fylke.
5. Fredningsbestemmelser for Gaundalmyra naturreservat i Snåsa kommune, Nord-Trøndelag fylke.
6. Fredningsbestemmelser for Berglimyra naturreservat i Lierne kommune, Nord-Trøndelag fylke.
7. Reindrift/samisk næring. Drøftingsgrunnlag i tilknytning til KU.
8. Arealbrukskart for Skæhkere.
9. Kart over reindriften i verneområdene utarbeidd av Naturforvaltningsrådet for fjellområdet Verdal - Lierne.
10. Kart over forvaltningsgrenser Nord-Trøndelag reinbeiteområde.
11. Småskrift nr. 2 1991 fra Reindriftsadministrasjonen.
12. Kart over ulike anlegg, også gamle anlegg som ikke er i bruk, for Låarte. Skal utarbeides av distriktet.
13. Kart over ulike anlegg, også gamle anlegg som ikke er i bruk, for Skæhkere. Skal utarbeides av distriktet.

